

PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA
DEPARTAMENTO DE GEOGRAFÍA E HISTORIA

C.P.I.PONTE CARREIRA (FRADES)

CURSO 2021 / 2022

Contido

INTRODUCCIÓN E CONTEXTO	3
Competencias clave	4
1. Comunicación lingüística	4
2. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.....	5
3. Competencia dixital	6
4. Aprender a aprender	7
5. Competencias sociais e cívicas	8
6. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.....	8
7. Conciencia e expresións culturais	9
OBXECTIVOS DA EDUCACIÓN SECUNDARIA OBRIGATORIA.....	13
1º de ESO.....	14
2º de ESO.....	18
3º de ESO.....	23
4º de ESO.....	27
MÍNIMOS ESIXIBLES PRIMEIRO CURSO	50
MÍNIMOS ESIXIBLES SEGUNDO CURSO	51
MÍNIMOS ESIXIBLES TERCEIRO CURSO	52
MÍNIMOS ESIXIBLES CUARTO CURSO	53
METODOLOXÍA	54
ACTIVIDADES.....	55
MATERIAIS E RECURSOS	56
AVALIACIÓN.....	57
ATENCIÓN Á DIVERSIDADE	62
PLAN DE RECUPERACIÓN DE PENDENTES	63
AVALIACIÓN DO PROCESO DE ENSINO E DA PRÁCTICA DOCENTE.....	65
AVALIACIÓN DA PROPIA PROGRAMACIÓN	66

INTRODUCCIÓN E CONTEXTO

A área de Xeografía e Historia ten unha recoñecida especificidade nas últimas construcións curriculares e resulta innegable a a súa fundamental contribución para a formación do alumnado na educación secundaria obrigatoria.

Coas materias desta área preténdese profundar no coñecemento da sociedade, da súa organización e funcionamento nun territorio, a través do tempo e na actualidade, utilizando o aprendido polo alumnado na etapa anterior na área de coñecemento do medio natural, social e cultural.

A atención particular que se concede á Xeografía e a Historia queda xustificada polo seu acusado carácter integrador e globalizador e pola súa sensibilidade ó interpretar o espazo natural e social e a súa evolución a través do tempo. Por outra banda, a complexidade das sociedades actuais e a aparición de novas temáticas –educación ambiental, cívica, para o consumo, a paz ou o lecer-, recomendan a incorporación de contidos procedentes doutras disciplinas como a socioloxía, a antropoloxía, a economía ou a ecoloxía, que ofrecen perspectivas de análise diferentes, para acadar o obxectivo común: o coñecemento da realidade social.

Para a análise da dimensión espacial resulta axeitado o enfoque ecoxeográfico, que permite tomar en consideración as múltiples variables –naturais e antrópicas- que conforman un espazo e, ademais, atende ó dinamismo interno de cada variable e das súas interaccións. A paisaxe, como unidade espacial de análise ecoxeográfica, ten especial relevancia e permite abordar o estudo dos problemas ós que a xeografía debe dar resposta.

A Historia débelle proporcionar ao alumnado un coñecemento global que resulta necesario para entender o presente e para mellorar o futuro.

En ambas disciplinas non se debe esquecer o importante que resulta a adquisición dun vocabulario conceptual propio e a capacidade para utilizalo e xeralizalo correctamente.

Por outra banda, as dúas materias permiten desenvolver unha metodoloxía que compare o inmediato e o afastado, o propio e o alleo, o máis concreto e o máis abstracto, xustificando así a importancia que no currículo debe concederse ós aspectos da xeografía, a historia e a cultura de Galicia.

Non debe esquecerse, á hora de introducir contidos metodolóxicos, a importancia de saber interpretar fontes de diversa tipoloxía, a comprensión da multicausalidade e a intencionalidade na interpretación dos procesos, o uso adecuado da información e o manexo da documentación.

A finalidade destas materias concretaríase en dar unha visión global do mundo e un conxunto de valores para que os alumnos e alumnas adopten unha actitude ética e comprometida dentro dunha sociedade plural e solidaria.

Deste xeito no contexto socioeconómico no que nos atopamos, unha zona rural cunha forte presenza da agricultura e, sobre todo, da gandaría. O C.P.I Ponte Carreira acolle alumnado de Educación Infantil, Primaria e Secundaria Obrigatoria. A grande maioría procede de núcleos rurais moi dispersos. Arredor do 80 % do noso alumnado ten como lingua materna o galego, sendo esta lingua a que utiliza habitualmente, sobre todo, no rexistro informal.

No presente curso académico contamos cun único grupo en cada un dos niveis de Secundaria: un primeiro con cinco alumnos, un segundo con catorce, un terceiro con dez e un cuarto con cinco alumnos.

DESCRIPCIÓN E CONTRIBUCIÓN DA MATERIA ÁS COMPETENCIAS CLAVE

Competencias clave

As competencias clave do currículo serán as seguintes:

Comunicación lingüística (**CCL**).

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (**CMCCT**).

Competencia dixital (**CD**).

Aprender a aprender (**CAA**).

Competencias sociais e cívicas (**CSC**).

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (**CSIEE**).

Conciencia e expresións culturais (**CCEC**).

1. Comunicación lingüística

Competencia en comunicación lingüística é o resultado da acción comunicativa dentro de certas prácticas sociais en que o individuo actúa con outros socios e a través de varias modalidades de textos, formatos e medios. Estas situacións e prácticas poden implicar o uso dunha ou máis linguas, en varias áreas e individual e colectivamente. As linguas utilizadas poden ter diferentes formas e tempos de adquisición e constitúen experiencias de lingua materna ou lingua estranxeira ou adicional, polo tanto, de aprender.

Esta visión da competencia lingüística de comunicación relacionada con certas prácticas sociais ofrece unha imaxe do individuo como axente de comunicación que produce, non só recibe, mensaxes a través de linguas con fins distintos. Avaliar a relevancia desta declaración na toma de decisións educativas implica e decide metodoloxías activas de aprendizaxe (baseado en tarefas e proxectos, problemas, retos, etc.), sexan eles na lingua materna dos alumnos, nunha lingua adicional ou nunha lingua estranxeira, en comparación con opcións metodolóxicas máis tradicionais.

Ademáis, a competencia na comunicación lingüística é unha forma de coñecemento e contacto coa diversidade cultural que supón un enriquecemento en si e asume particular importancia no caso das linguas estranxeiras. Polo tanto, unha visión intercultural para o ensino e aprendizaxe de linguas implica unha contribución importante para o desenvolvemento da competencia en comunicación lingüística do alumnado.

A competencia en comunicación lingüística é algo moi complexo. Baséase, en primeiro lugar no coñecemento dos compoñentes do idioma, pero tamén, en como se desenvolve en situacións comunicativas e contextualizadas concretas. O individuo precisa para activar o seu coñecemento do compoñente pragmático-discursivo e socio-cultural.

Isto esixe a interacción de diferentes habilidades, como ocorre en varios modos de comunicación e en diferentes medios. Desde oralidade e alfabetización para formas máis sofisticadas de comunicación audiovisual ou mediada pola tecnoloxía, o individuo participa dunha complexa rede de posibilidades de comunicación a través do cal se expande a súa competencia e capacidade de interactuar con outras persoas. Polo tanto, esta diversidade de formas e medios de comunicación esixe unha alfabetización

máis complexa, contida no concepto de múltiples alfabetizacións, que permite ao individuo unha participación activa cos cidadáns.

A competencia en comunicación lingüística é un elemento fundamental para a socialización e utilización do instrumento de experiencia educativa, como un camiño privilexiado para o coñecemento dentro e fóra da escola. O seu desenvolvemento depende, en gran medida, dos diferentes tipos de aprendizaxe que se producen en diferentes contextos, formais, informais e non formais. Neste sentido, é especialmente importante no contexto escolar, considerando a lectura como unha habilidade básica para ampliar a competencia na comunicación lingüística e da aprendizaxe. Así, a lectura é o principal acceso a todos os ámbitos, de xeito que o contacto con unha variedade de textos é esencial para o acceso a fontes orixinais de coñecemento.

En resumo, para o bo desenvolvemento desta competencia é necesario abordar a análise e consideración dos distintos aspectos implicados na mesma, debido á súa complexidade. Para iso, ten que atender aos cinco compoñentes das dimensións e en que son especificadas:

A compoñente lingüística comprende varias dimensións: léxicas, gramaticais, semánticas, fonolóxicas, ortográficas e ortoépica.

O compoñente pragmático-discursivo inclúe tres dimensións: sociolingüística (ligados á produción e recepción adecuada de mensaxes en diferentes contextos sociais); pragmática (que inclúe micro-funcións e esquemas de interacción comunicativa); e discursiva (incluíndo funcións e cuestións textuais de xéneros discursivos).

O compoñente sociocultural inclúe dúas dimensións: en canto ao coñecemento do mundo e a dimensión intercultural.

A compoñente estratéxica permite ao individuo superar as dificultades e resolver os problemas que xorden no acto comunicativo. Inclúe habilidades e estratexias de comunicación para a lectura, escritura, fala, escoita e habilidades de conversación relacionadas co tratamento de información, lectura multimodal e produción de textos electrónicos en diferentes formatos.

Na medida en que a linguaxe é un vehículo imprescindible de comunicación no procese de ensinanza – aprendizaxe, a **competencia en comunicación lingüística** resulta imprescindible. A lingua é o principal instrumento para organizar o pensamento, para aprender e para explicar. Co discurso é posible describir, narrar, disertar e argumentar, e así mesmo, adquirir un vocabulario preciso e específico das ciencias sociais que deberá asumir o alumnado, como tamén a capacidade para utilizalo e xeneralizalo correctamente.

Esta competencia implica o dominio das habilidades de ler e escribir diferentes tipos de textos cada vez máis complexos e que resultan fundamentais como elementos de información social e histórica. Trátase de ser capaces de expoñer clara e sistematicamente as ideas, argumentando con rigor e precisión.

2. Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía

- A competencia matemática e as competencias básicas en ciencia e tecnoloxía fortalecen e inducen algúns aspectos esenciais da formación de persoas que son esenciais para a vida.
- Nunha sociedade onde o impacto das matemáticas, ciencia e tecnoloxía é crucial, alcanzar a sostibilidade eo benestar social esixe un comportamento e decisión persoal ligados á visión crítica e razoable das persoas.

A competencia matemática implica a capacidade de aplicar o razoamento matemático e ferramentas para describir, interpretar e predicir varios fenómenos no contexto.

A competencia matemática require o coñecemento de números, medidas e estruturas, así como as operacións e representacións matemáticas e comprensión dos termos e conceptos matemáticos..

Usar ferramentas matemáticas implica unha serie de habilidades que esixen a aplicación de principios e procesos matemáticos, en diferentes contextos, sexa persoal, social, profesional ou científico, e de emitir xuízos informados e seguir cadeas de argumentos na realización de cálculos, analizando gráficos e representacións matemáticas e manipulando expresións alxebraicas, incorporando a comunicación dixital cando sexa apropiado.

É, polo tanto, recoñecer o papel das matemáticas no mundo e utilizar os conceptos, procedementos e ferramentas para aplicalos a resolver os problemas que poden xurdir nunha determinada situación ao longo da vida.

A competencia matemática inclúe unha serie de actitudes e valores que están baseados en datos de rigor, respecto e veracidade.

Así, para o bo desenvolvemento da competencia matemática é necesario abordar catro áreas relativas a números, álgebra, xeometría e estatística, interrelacionados de diversos xeitos.

As competencias básicas en ciencias e tecnoloxía son as que proporcionan unha visión para o mundo físico e a interacción responsable con el, individual e colectiva, de cara á conservación e mellora do medio ambiente natural, fundamental para a protección e mantemento da calidade de vida e o progreso dos pobos. Estas habilidades contribúen ao desenvolvemento do pensamento científico, que inclúe a aplicación de métodos adecuados de racionalidade científica e as competencias tecnolóxicas, que levan á adquisición de coñecementos, ao contraste de ideas e a aplicar os resultados para o benestar social.

As competencias en ciencia e tecnoloxía capacitan os cidadáns responsables e respectuosos que desenvolven xuízos críticos sobre eventos científicos e tecnolóxicos que se producen ao longo do tempo, pasado e presente. Esta habilidade ten que adestrar, basicamente, para identificar, formular e resolver situacións da vida persoal e social cotiá como actúa do mesmo xeito para afrontar os retos e os problemas das actividades científicas e tecnolóxicas.

O desenvolvemento de competencias que permiten o uso e manipulación de ferramentas tecnolóxicas e máquinas tamén é necesaria, e utilizar datos e procesos científicos para acadar un obxectivo; é dicir, a identificación de cuestións, resolver problemas, chegar a unha conclusión ou tomar decisións baseadas en evidencias e argumentos.

Ademais, estes inclúen actitudes e competencias relacionadas coa asunción de criterios éticos asociados á ciencia e tecnoloxía, o interese pola ciencia, o apoio á investigación científica e a avaliación dos valores do coñecemento científico; e o sentido de responsabilidade en relación á conservación dos recursos naturais e as cuestións ambientais e adoptar unha actitude apropiada para a vida física e mental saudable nun contorno natural e social.

As áreas a seren abordadas para a adquisición de competencias en ciencia e tecnoloxía son:

- Sistemas físicos
- Sistemas biolóxicos:
- Sistemas da Terra e o Espazo
- Sistemas tecnolóxicos

Contribúese á adquisición desta competencia na medida en que se asegure que a dimensión espacial impregna a aprendizaxe dos contidos xeográficos, adquirindo particular importancia o desenvolvemento de procedementos de orientación, localización, observación e interpretación de espazos, paisaxes e a súa representación cartográfica.

Permite ademais analizar a acción humana na utilización do espazo e os seus recursos, e non só os problemas que isto xera, senón tamén as accións que pode arbitrar de xeito responsable para asegurar a protección do ambiente.

3. Competencia dixital

A competencia dixital é aquela que implica o uso seguro da información e comunicación para acadar os obxectivos relacionados co traballo, a empregabilidade, a aprendizaxe, o uso do tempo libre, a inclusión e participación na sociedade.

Esta competencia implica a adaptación ás modificacións introducidas polas novas tecnoloxías na alfabetización, lectura e escritura, un novo conxunto de coñecementos, habilidades e actitudes necesarias hoxe para ser competente nun ambiente dixital.

Require coñecementos específicos: textuais, numéricos, icónicos, visuais, gráficos e de son, así como os seus patróns de descriptación e de transferencia. Isto implica o coñecemento das principais aplicacións. Tamén implica o acceso a fontes e procesamento de información; e coñecemento dos dereitos e liberdades que a xente posúe no mundo dixital.

A creación de contidos implica saber como o contido dixital pode ser realizado en varios formatos (texto, audio, vídeo, imaxes) e identificar os programas / aplicacións que mellor se adapten ao tipo de contido que quere crear. Tamén implica a contribución ao coñecemento no dominio público (wikis,

foros públicos, revistas), tendo en conta as normativas sobre dereitos de autor e de licenzas de publicación de información.

Comunicación: debería ser consciente de diferentes medios dixitais e varios paquetes de software de comunicación eo seu funcionamento, así como os seus beneficios e deficiencias, dependendo do contexto e destinatarios para o bo desenvolvemento das competencias dixitais necesarias.

Información: iso implica a comprensión de como a información é xestionada e como se fai dispoñible para os usuarios, así como o coñecemento e a utilización de diferentes buscadores e bases de datos, sabendo escoller os que mellor atender a necesidades de información de datos, sabendo escoller os que mellor atendan ás necesidades de información.

A seguridade significa coñecer os distintos riscos asociados co uso de tecnoloxías e recursos en liña e estratexias actuais para evitalos.

Resolución de problemas: esta dimensión implica coñecer a composición dos dispositivos dixitais, o seu potencial e as súas limitacións con respecto ao cumprimento de obxectivos persoais, así como saber onde buscar axuda para resolver problemas teóricos e técnicos.

No mundo actual é innegable a importancia que ten a **competencia dixital** para a comprensión dos fenómenos sociais e históricos. Pode contar con certas habilidades para buscar, obter, procesar e comunicar a información e transformala en coñecemento. As TIC resultan imprescindibles na sociedade da información en que vivimos, aumentan as posibilidades de comunicación e axilizan os intercambios, mesmo poden propiciar formas de traballo cooperativo que abarquen espazos físicos e sociais cada vez máis amplos, que son precisamente os que interesa coñecer dende esta área.

En todo caso, debe insistirse en que a información é preciso saber utilizala, xa que por si mesma non produce unha forma axeitada de coñecemento. Por iso, é necesario comprendela e integrala nos esquemas previos de coñecemento e, así mesmo, capacitarse para a transmisión desta información do xeito máis eficaz posible.

4. Aprender a aprender

A competencia de aprender a aprender é esencial para a aprendizaxe ao longo da vida e que se realiza de xeito formal e non formal.

- Esta competencia caracterízase pola capacidade de iniciar, organizar e persistir na aprendizaxe. Isto require, en primeiro lugar, a capacidade de motivarse para aprender. Esta motivación depende da curiosidade e da necesidade de aprender.

Aprender a aprender inclúe o coñecemento sobre os procesos mentais implicados na aprendizaxe (como aprender).

Aprender a aprender tanto individualmente como en grupo. En ambos os casos, o dominio desta competencia comeza cunha reflexión consciente sobre o proceso de aprendizaxe . Non son só os propios procesos de coñecemento, pero tamén a forma en que outro aprendizaxe se fai un obxecto de escrutinio. De aí que a competencia de aprender a aprender tamén é adquirida no contexto do traballo en equipo. Os profesores deben garantir que os alumnos sexan conscientes do que eles fan para aprender e buscar alternativas. Moitas veces, estas alternativas son evidentes cando se trata de descubrir o que os outros están facendo en situacións de traballo cooperativo.

En relación a actitudes e valores, a motivación e a confianza son elementos fundamentais para a adquisición desta competencia. Ambas son promovidas dende a visión realista a curto, medio e longo prazo. Ao acadar os obxectivos aumenta a percepción de autoeficacia e a confianza aumenta gradualmente. As persoas deben ser capaces de confiar en experiencias de vida anteriores , a fin de utilizar e aplicar coñecementos e habilidades en outros contextos, como a vida privada e profesional, a educación e a formación

A **competencia para aprender a aprender** supón iniciarse na aprendizaxe e continuala dun xeito autónomo. Do que se trata é de ter ferramentas que faciliten a aprendizaxe e de atopar respostas que se correspondan cun coñecemento racional, asumindo que poden ser diversas e que é posible atopalas dende distintas perspectivas metodolóxicas.

Para asumir esta competencia é preciso tamén coñecer o que se sabe e o que queda por aprender, orientando os procesos de aprendizaxe ata as nosas capacidades. Noutras palabras, trátase de coñecer as propias potencialidades e as propias carencias.

5. Competencias sociais e cívicas

As competencias sociais e cívicas implican a habilidade e a capacidade para interpretar fenómenos e problemas sociais cada vez máis complexos en diversos contextos; desenvolver respostas, tomar decisións e resolver conflitos e interactuar con outras persoas e grupos, segundo regras baseadas no respecto mutuo e nas conviccións democráticas. Os elementos clave desta competencia inclúen o desenvolvemento de certas habilidades como a capacidade de comunicarse de forma construtiva en diferentes ambientes sociais e culturais, de demostrar tolerancia, de expresar e entender puntos de vista diferentes, de negociar para crear confianza e empatía. As persoas deben ser capaces de xestionar o comportamento e expresar o respecto ás diferenzas de forma construtiva

- As competencias cívicas baséanse na comprensión crítica dos conceptos de democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e dereitos humanos e civís, así como a súa formulación na Constitución española, a Carta dos Dereitos Fundamentais da Unión Europea e declaracións internacionais, e a súa aplicación por diferentes institucións a nivel local, rexional, nacional, europeo e internacional. Isto inclúe o coñecemento de acontecementos contemporáneos, así como as principais tendencias na historia e comprensión dos procesos sociais e culturais a nivel mundial, europeo e nacional, que implica a existencia de sociedades multiculturais no mundo globalizado.

A adquisición destas habilidades implica poder tomar o lugar dos outros, aceptar as diferenzas, ser tolerante e respectar os valores, crenzas, cultura e historia persoal e colectiva dos outros

A área de xeografía e historia resulta fundamental para o desenvolvemento das **competencias sociais e cívicas**, posto que facilita as relacións dentro dun modelo de sociedade cada vez máis plural, e así mesmo a comprensión da realidade social.

É ben coñecido o papel que a Historia e a Xeografía xogaron na conformación das identidades sociais e territoriais. Na medida en que constrúen as categorías de tempo e espazo social permiten a construción de tempo e espazo persoal no alumnado. Pero, para que estas categorías se traduzan no desenvolvemento dunha competencia social democrática e posibiliten unha interacción responsable co medio, teñen que incorporar a visión de que o mundo en que vivimos é froito das decisións que tomaron os nosos devanceiros máis ou menos libremente. Esta visión permitiralle ó alumnado adquirir a conciencia de que o futuro está condicionado pola nosas decisións e actuacións, e adoptar, polo tanto, unha posición comprometida e responsable ante este.

O desenvolvemento desta competencia require o tratamento destes contidos desde unhas metodoloxías participativas, interactivas e dialóxicas, que propicien habilidades para participar na vida cívica, para asumir os valores democráticos e para o cumprimento dos deberes.

6. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

A competencia de sentido de iniciativa e espírito empresarial implica a capacidade de transformar ideas en accións. Isto significa facerse consciente da situación ou resolver, intervir, así como escoller, planificar e xestionar o coñecemento, as habilidades ou capacidades e actitudes necesarias para o propio xuízo, a fin de acadar un obxectivo.

- Esta competencia está presente no persoal, social, escolar e as áreas de traballo en que a xente opera, permitíndolles desenvolver as súas actividades e explorando novas oportunidades. Tamén constitúe unha base para habilidades e coñecementos máis específicos, incluíndo o coñecemento dos valores éticos relacionados.

- A adquisición desta competencia é crucial na formación dos futuros cidadáns emprendedores, contribuíndo así a cultura do emprendemento. A este respecto, o adestramento debe incluír o coñecemento e as oportunidades relacionadas co mundo do traballo, a educación económica e financeira, o coñecemento da organización e dos procesos de negocio, e o desenvolvemento de actitudes que impliquen o cambio de mentalidade que incentiva o espírito empresarial, a capacidade de pensar de forma creativa, para xestionar riscos e xestionar a incerteza. Estas habilidades son moi importantes para impulsar a aparición de emprendedores sociais, como os chamados intra-emprendedores (emprendedores que traballan dentro das empresas ou organizacións que non son deles), así como os futuros empresarios.

Para o bo desenvolvemento do sentido da iniciativa e espírito empresarial son necesarias:

A capacidade creativa e innovadora: creatividade e imaxinación; auto-coñecemento e autoestima; autonomía e independencia; interese e esforzo; iniciativa e innovación.

As habilidades de xestión de proxectos pro-activos: as habilidades analíticas; de planificación, organización, xestión e toma de decisións; resolución de problemas; capacidade de traballar tanto individualmente como de forma colaborativa dentro dun equipo; sentido da responsabilidade; avaliación e autoavaliación. A capacidade de asunción e xestión de riscos e xestión da incerteza.

As calidades de liderado e traballo individual e en equipo: liderado e delegación; capacidade de traballar individualmente e en equipos; representación e capacidade de negociación.

Crítica e sentido de responsabilidade: sentido e pensamento crítico; sentido de responsabilidade.

7. Conciencia e expresións culturais

A competencia da conciencia e expresión cultural implica saber, entender, apreciar e valorar criticamente, cunha actitude aberta e respectuosa, diferentes demostracións culturais e artísticas, usalas como unha fonte de enriquecemento persoal e gozo e consideralas como parte da riqueza e patrimonio dos pobos.

Implica, tamén, manifestar interese na participación na vida cultural e contribuír á conservación do patrimonio cultural e artístico, tanto da comunidade como doutras comunidades.

Así, para o bo desenvolvemento da competencia para a conciencia e expresión cultural é necesario :

O coñecemento, estudo e comprensión dos diferentes estilos e xéneros artísticos, en distintos períodos históricos, as súas características e as súas relacións coa sociedade en que son creados, e as características das obras de arte producidas, todo a través do contacto con obras de arte. Está relacionado tamén coa creación da identidade cultural como cidadán dun país ou membro dun grupo.

Aprender as habilidades e os recursos das diferentes linguaxes artísticas e formas de expresión cultural, así como a integración de diferentes linguas.

O desenvolvemento da capacidade e intención de expresar e comunicar ideas, experiencias e emocións, comezando coa identificación do potencial artístico persoal (aptitude / talento). Refírese tamén a capacidade de entender, comprender e enriquecersa con producións do mundo da arte e da cultura.

O reforzo da iniciativa, de creatividade de cada individuo como fonte da expresión de ideas, sentimentos e imaxinación. Implica habilidades que permiten desenvolver a auto-consciencia e autoestima e a capacidade de resolución de problemas e toma de riscos.

O interese, apreciación, respecto, aprecio e valoración crítica dos traballos artísticos e culturais producidos na sociedade, cun espírito aberto, positivo e de apoio.

Promover a participación na vida e actividade da sociedade en que se vive, ao longo da vida cultural.

O esforzo de desenvolvemento da capacidade, perseveranza e disciplina como condicións necesarias para a creación de calquera calidade da produción artística e habilidades de cooperación que permitan a realización de obras colectivas.

A través da materia de Xeografía e Historia se desenvolven competencias que na práctica funcionan como propias (as competencias sociais e cívicas, en relación con contidos propios tanto de Historia como de Xeografía, e a competencia matemática e as competencias básicas en ciencia e tecnoloxía, en Xeografía); a competencia de conciencia e expresións culturais ten unha **presenza** destacada pola relación que o estudo das manifestacións artísticas e a evolución do pensamento e da cultura teñen na historia, e de maneira específica na historia da arte. A importancia que a materia ten para o desenvolvemento da competencia de sentido da iniciativa e espírito emprendedor evidénciase na dimensión conceptual desa competencia posta en relación con coñecementos de xeografía e historia económicas, pero tamén na dimensión máis procedemental dela.

O desenvolvemento das competencias de comunicación lingüística e dixital, e de aprender a aprender, impregnan todo o currículo de Xeografía e Historia, pois presentan unha dimensión instrumental que nos obriga a telas presentes ao longo dos catro cursos de ESO.

A contribución da materia ao desenvolvemento das competencias clave é a seguinte:

CCL

- Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais.
- Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes.
- Explica as características xerais do relevo europeo.
- Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.
- Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.
- Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.
- Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.
- Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os imperios de Mesopotamia e de Exipto.
- Describe as principais características das etapas históricas en que se divide Exipto.
- Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.
- Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais.
- Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.

CMCCT

- Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do planeta.
- Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas.
- Clasifica e distingue distintas proxeccións, e compara unha proxección de Mercator con unha de Peters.
- Clasifica e distingue tipos de imaxes de satélite e mapas.
- Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súa principais características.
- Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.
- Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial.
- Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais.
- Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes.
- Explica as características xerais do relevo europeo.
- Localiza no mapa as principais unidades e elementos do relevo europeo.
- Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.
- Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.
- Localiza nun mapa e en imaxes de satélite de Europa os principais espazos naturais.
- Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.
- Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.
- Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.
- Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana.
- Distingue etapas dentro da historia antiga.
- Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.
- Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os imperios de Mesopotamia e de Exipto.
- Interpreta un mapa cronolóxico - xeográfico da expansión exipcia.
- Dá exemplos representativos das áreas do saber grego e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica.

CD

- Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do planeta.
- Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas.
- Clasifica e distingue distintas proxeccións, e compara unha proxección de Mercator con unha de Peters.
- Clasifica e distingue tipos de imaxes de satélite e mapas.
- Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súa principais características.
- Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.
- Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial.
- Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais.
- Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes.
- Explica as características xerais do relevo europeo.
- Localiza no mapa as principais unidades e elementos do relevo europeo.
- Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.

- Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.
- Localiza nun mapa e en imaxes de satélite de Europa os principais espazos naturais.
- Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.

CAA

- Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do planeta.
- Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas.
- Clasifica e distingue distintas proxeccións, e compara unha proxección de Mercator con unha de Peters.
- Clasifica e distingue tipos de imaxes de satélite e mapas.
- Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características.
- Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.
- Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial.
- Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais.
- Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes.
- Explica as características xerais do relevo europeo.
- Localiza no mapa as principais unidades e elementos do relevo europeo.
- Clasifica e localiza nun mapa os distintos tipos de clima de Europa.
- Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.
- Localiza nun mapa e en imaxes de satélite de Europa os principais espazos naturais.
- Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais e localiza páxinas e recursos web directamente relacionados con eles.
- Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, sexan estas restos materiais ou textuais.
- Compara dous relatos a distintas escalas temporais sobre as conquistas de Alexandre.
- Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.
- Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.
- Analiza a transcendencia da revolución neolítica e o papel da muller nela.
- Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os imperios de Mesopotamia e de Exipto.
- Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais e ágrafos) e as fontes históricas (textos).
- Interpreta un mapa cronolóxico - xeográfico da expansión exipcia.
- Localiza nun mapa os principais exemplos da arquitectura exipcia e da mesopotámica.
- Identifica trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de fontes históricas de diferentes tipos.
- Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais.
- Localiza nun mapa histórico as colonias gregas do Mediterráneo.
- Elabora un mapa do imperio de Alexandre.
- Contrasta as accións políticas da Atenas de Pericles co imperio de Alexandre Magno.
- Confecciona un mapa coas etapas da expansión de Roma.
- Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio medio de Roma antiga.
- Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.
- Fai un mapa da Península Ibérica no que se reflecten os cambios administrativos na época romana.
- Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.

CSC

- Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.
- Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.
- Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, sexan estas restos materiais ou textuais.
- Compara dous relatos a distintas escalas temporais sobre as conquistas de Alexandre.
- Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.
- Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.
- Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.
- Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana.
- Distingue etapas dentro da historia antiga.
- Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.
- Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.
- Analiza a transcendencia da revolución neolítica e o papel da muller nela.
- Recoñece as funcións dos primeiros ritos relixiosos como os da "deusa nai".
- Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais e ágrafos) e as fontes históricas (textos).
- Interpreta un mapa cronolóxico - xeográfico da expansión exipcia.
- Describe as principais características das etapas históricas en que se divide Exipto.
- Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.
- Localiza nun mapa os principais exemplos da arquitectura exipcia e da mesopotámica.

- Identifica trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de fontes históricas de diferentes tipos.
- Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais.
- Localiza nun mapa histórico as colonias gregas do Mediterráneo.
- Elabora un mapa do imperio de Alexandre.
- Contrasta as accións políticas da Atenas de Pericles co imperio de Alexandre Magno.
- Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.
- Dá exemplos representativos das áreas do saber grego e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica.
- Confecciona un mapa coas etapas da expansión de Roma.
- Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio medio de Roma antiga.
- Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.
- Fai un mapa da Península Ibérica no que se reflicten os cambios administrativos na época romana.
- Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.
- Entende o que significou a romanización en distintos ámbitos sociais e xeográficos.

CCEC

- Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.
- Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.
- Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, sexan estas restos materiais ou textuais.
- Compara dous relatos a distintas escalas temporais sobre as conquistas de Alexandre.
- Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.
- Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.
- Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.
- Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana.
- Distingue etapas dentro da historia antiga.
- Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.
- Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.
- Analiza a transcendencia da revolución neolítica e o papel da muller nela.
- Recoñece as funcións dos primeiros ritos relixiosos como os da "deusa nai".
- Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais e ágrafos) e as fontes históricas (textos).
- Interpreta un mapa cronolóxico - xeográfico da expansión exipcia.
- Describe as principais características das etapas históricas en que se divide Exipto.
- Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.
- Localiza nun mapa os principais exemplos da arquitectura exipcia e da mesopotámica.
- Identifica trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de fontes históricas de diferentes tipos.
- Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais.
- Localiza nun mapa histórico as colonias gregas do Mediterráneo.
- Elabora un mapa do imperio de Alexandre.
- Contrasta as accións políticas da Atenas de Pericles co imperio de Alexandre Magno.
- Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.
- Dá exemplos representativos das áreas do saber grego e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica.
- Confecciona un mapa coas etapas da expansión de Roma.
- Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio medio de Roma antiga.
- Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.
- Fai un mapa da Península Ibérica no que se reflicten os cambios administrativos na época romana.
- Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.
- Entende o que significou a romanización en distintos ámbitos sociais e xeográficos.

OBXECTIVOS DA EDUCACIÓN SECUNDARIA OBRIGATORIA

A educación secundaria obrigatoria contribuirá a desenvolver no alumnado as capacidades que lle permita:

- a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.
- b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.
- c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.
- d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.
- e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.
- f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.
- g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.
- h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.
- i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.
- j) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.

- k) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.
- l) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.
- m) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.
- n) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersonal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

CONTIDOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN RELACIONADOS COS OBXECTIVOS E AS COMPETENCIAS CLAVE POR CURSO

1º de ESO

Xeografía e Historia. 1º ciclo de ESO. 1º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
Bloque 1. O medio físico				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	B1.1. A Terra: a Terra no Sistema Solar.	B1.1. Coñecer o Sistema Solar e establecer as relacións entre os movementos da terra e a existencia das estacións e do día e da noite, e comprender a súa importancia na distribución dos climas e da Biota.	XHB1.1.1. Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do planeta.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			XHB1.1.2. Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	B1.2. Representación da Terra. Escala e linguaxe cartográfica.	B1.2. Identificar e distinguir os sistemas de representación cartográfica, en soporte analóxico e dixital, e as súas escalas	XHB1.2.1. Clasifica e distingue proxeccións, e compara unha proxección de Mercator con unha de Peters.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	B1.3. Proxeccións e sistemas de coordenadas. Imaxes de satélite e os seus principais usos.	B1.3. Analizar e identificar o mapa, e coñecer as imaxes de satélite e os seus usos principais.	XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes de satélite e mapas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD

Xeografía e Historia. 1º ciclo de ESO. 1º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	B1.4. Localización. Latitude e lonxitude.	B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe de satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	XHB1.4.1. Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			XHB1.4.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	B1.5. Trazos principais do relevo do mundo. Clima: elementos e factores. Diversidade climática no planeta.	B1.5. Localizar no mapamundi físico as principais unidades do relevo mundiais, os grandes ríos e as grandes zonas climáticas, e identificar as súas características.	XHB1.5.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	B1.6. Medio físico do mundo e de Europa: relevo e hidrografía.	B1.6. Ter unha visión global do medio físico europeo e mundial, e das súas características xerais.	XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
			XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m 	B1.7. Medio natural europeo: principais trazos.	B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo.	XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	B1.8. Unidades do relevo do espazo xeográfico europeo.	B1.8. Situar no mapa de Europa as unidades e os elementos principais do relevo continental.	XHB1.8.1. Localiza no mapa as unidades e os elementos principais do relevo europeo.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ h ▪ m 	B1.9. Conxuntos bioclimáticos do espazo xeográfico europeo.	B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo.	XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os tipos de clima de Europa.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
			XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ m 	B1.10. Diversidade de espazos naturais europeos.	B1.10. Coñecer os principais espazos naturais do noso continente.	XHB1.10.1. Localiza nun mapa e en imaxes de satélite de Europa os principais espazos naturais.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	B1.11. Medio natural: áreas e problemas ambientais.	B1.11. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente e as súas consecuencias.	B1.11.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL

Xeografía e Historia. 1º ciclo de ESO. 1º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ m 				
Bloque 3. A Historia				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ ñ 	B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia.	B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ ñ 	B3.2. Fontes históricas.	B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas.	XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, sexan estas restos materiais ou textuais.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			XHB3.2.3. Compara dous relatos a distintas escalas temporais sobre as conquistas de Alexandre.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	B3.3. Cambio e continuidade.	B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	B3.4. Tempo histórico.	B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía).	XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	B3.5. Vocabulario histórico e artístico.	B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l 	B3.6. Evolución das especies e a hominización.	B3.6. Entender o proceso de hominización.	XHB3.6.1. Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l 	B3.7. Periodización da Prehistoria e a Idade Antiga.	B3.7. Datar a Prehistoria e a Idade Antiga, e distinguir a escala temporal de etapas como estas.	XHB3.7.1. Distingue etapas dentro da historia antiga.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ l 	B3.8. Prehistoria e Idade Antiga: visión global.	B3.8. Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e os acontecementos históricos máis salientables da Prehistoria e da Idade Antiga, para adquirir unha perspectiva global da súa evolución.	XHB3.8.1. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ c ▪ g ▪ h ▪ l ▪ n ▪ ñ 	B3.9.1. Paleolítico: etapas; características das formas de vida; cazadores colectores. B3.9.2. Neolítico: revolución agraria e expansión das sociedades humanas; sedentarismo; artesanía e comercio; organización social. B3.9.3. Prehistoria galega: megalitos e petróglifos.	B3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos en que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico.	XHB3.9.1. Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL ▪ CAA
			XHB3.9.2. Analiza a transcendencia da revolución neolítica e o papel da muller nela.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ n 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Aparición dos ritos: restos materiais e 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Identificar os primeiros ritos relixiosos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.10.1. Recoñece as funcións dos primeiros ritos relixiosos como 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC

Xeografía e Historia. 1º ciclo de ESO. 1º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
	artísticos; pintura e escultura.		os da "deusa nai".	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Idade Antiga: primeiras civilizacións urbanas. Mesopotamia e Exipto. Sociedade, economía e política. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período, así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os imperios de Mesopotamia e de Exipto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	B3.12. Idade Antiga: invención da escritura.	B3.12. Recoñecer a importancia da descuberta da escritura.	XHB3.12.1. Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais e ágrafos) e as fontes históricas (textos).	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l 	B3.13. Idade Antiga: historia de Exipto.	B3.13. Explicar as etapas en que se divide a historia de Exipto.	XHB3.13.1. Interpreta un mapa cronolóxico-xeográfico da expansión exipcia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA
			XHB3.13.2. Describe as principais características das etapas históricas en que se divide Exipto.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.14. Idade Antiga: relixión exipcia. 	B3.14. Identificar as principais características da relixión exipcia.	XHB3.14.1. Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL
			XHB3.14.2. Realiza un mapa conceptual cos principais deuses do panteón exipcio.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	B3.15. Idade Antiga: arte en Mesopotamia e Exipto.	B3.15. Localizar e describir algúns exemplos arquitectónicos de Exipto e de Mesopotamia.	XHB3.15.1. Localiza nun mapa os principais exemplos da arquitectura exipcia e da mesopotámica.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	B3.16. Mundo clásico. Grecia: as "polis" gregas e a súa expansión.	B3.16. Coñecer os trazos principais das polis gregas e a transcendencia do concepto de democracia.	XHB3.16.1. Identifica trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de fontes históricas de diferentestipos	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			XHB3.16.2. Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l 	B3.17. Mundo clásico. Grecia: expansión comercial e política das polis gregas.	B3.17. Entender a transcendencia do concepto de colonización.	XHB3.17.1. Localiza nun mapa histórico as colonias gregas do Mediterráneo.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ l 	B3.18. Mundo clásico. Imperio de Alexandre Magno e os seus sucesores: helenismo.	B3.18. Distinguir entre o sistema político grego e o helenístico.	XHB3.18.1. Elabora un mapa do imperio de Alexandre.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			XHB3.8.2. Contrasta as accións políticas da Atenas de Pericles co imperio de Alexandre Magno.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h 	B3.19. Mundo clásico. Grecia e o helenismo: arte, ciencia, teatro e filosofía.	B3.19. Entender o alcance do clásico na arte e na cultura occidentais.	XHB3.19.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL

Xeografía e Historia. 1º ciclo de ESO. 1º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ n 			XHB3.19.2. Dá exemplos representativos das áreas do saber grego, e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ l 	B3.20. Mundo clásico: orixe e etapas da historia de Roma. República e imperio: organización política e expansión colonial polo Mediterráneo. Cristianismo.	B3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, a economía e a cultura romanas, e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.	<p>XHB3.20.1. Confecciona un mapa coas etapas da expansión de Roma.</p> <p>XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ n ▪ ñ 	B3.21. Mundo clásico. Arte romana: arquitectura, escultura e pintura.	B3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos.	XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ n ▪ ñ 	B3.22. Península Ibérica: pobos prerromanos; Hispania romana; Gallaecia. Proceso de romanización. A cidade e o campo.	B3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente.	<p>XHB3.22.1. Fai un mapa da Península Ibérica onde se reflicten os cambios administrativos en época romana.</p> <p>XHB3.22.2. Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.</p> <p>XHB3.22.3. Entende o que significou a romanización en distintos ámbitos sociais e xeográficos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA ▪ CSC ▪ CCEC

2º de ESO

Xeografía e Historia. 1º ciclo de ESO. 2º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
Bloque 1. O medio físico				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g 	B1.1. Localización. Latitude e lonxitude.	B1.1. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou nunha imaxe de satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	XHB1.1.1. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa de España e de Galicia, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	B1.2. Características xerais do medio físico de España e de Galicia.	B1.2. Ter unha visión global do medio físico de España e de Galicia, e das súas características xerais.	XHB1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f 	B1.3. Medio físico de España: relevo e hidrografía.	B1.3. Situar no mapa de España as unidades e os elementos principais do relevo peninsular, así como os grandes	XHB1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD

Xeografía e Historia. 1º ciclo de ESO. 2º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h 		conxuntos ou espazos bioclimáticos.	XHB1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	B1.4. Medio físico de Galicia: relevo e hidrografía.	B1.4. Situar no mapa de Galicia as unidades e os elementos principais do relevo, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.	XHB1.4.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo galego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			XHB1.4.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de Galicia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	B1.5. Clima: elementos e factores. Diversidade climática da Península Ibérica e de Galicia.	B1.5. Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico español e galego.	XHB1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
			XHB1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			XHB1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ m 	B1.6. Diversidade de paisaxes. Zonas bioclimáticas da Península Ibérica e de Galicia.	B1.6. Coñecer os principais espazos naturais de España e de Galicia.	XHB1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m ▪ ñ 	B1.7. Medio natural e problemas ambientais en España.	B1.7. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente español e galego, e as súas consecuencias.	XHB1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CCL
Bloque 2. O espazo humano				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g 	B2.1. Poboación mundial: modelos demográficos e movementos migratorios.	B2.1. Comentar a información en mapas do mundo sobre a densidade de poboación e as migracións.	XHB2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD
			XHB2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c 	B2.2. Poboación europea: distribución e evolución.	B2.2. Analizar a poboación europea no relativo á súa distribución, evolución e	XHB2.2.1. Explica as características da poboación europea.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL

Xeografía e Historia. 1º ciclo de ESO. 2º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 		dinámica, e ás súas migracións e políticas de poboación.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CD
			XHB2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	B2.3. Poboación española: evolución, distribución e dinámica. Movements migratorios.	B2.3. Analizar as características da poboación española, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios.	XHB2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
			XHB2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	B2.4. Poboación de Galicia: evolución, distribución e dinámica. Movements migratorios.	B2.4. Analiza as características da poboación de Galicia, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios	XHB2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	B2.5. Proceso de urbanización no planeta.	B2.5. Sinalar nun mapamundi as grandes áreas urbanas, e identificar e comentar o papel das cidades mundiais como dinamizadoras da economía das súas rexións.	XHB2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
			XHB2.5.2. Sitúa no mapa do mundo as vinte cidades máis poboadas, di a que país pertencen e explica a súa posición económica.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	B2.6. A cidade e o proceso de urbanización europeo.	B2.6. Comprender o proceso de urbanización, os seus proles e os seus contras en Europa.	XHB2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
			XHB2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c 	B2.7. A cidade e o proceso de urbanización en España e en Galicia.	B2.7. Recoñecer as características das cidades españolas e galegas, e as formas	XHB2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT

Xeografía e Historia. 1º ciclo de ESO. 2º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ ñ 		de ocupación do espazo urbano.	internet ou de medios de comunicación escrita.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m ▪ ñ 	B2.8. Diversidade de medios naturais en España e en Galicia.	B2.8. Coñecer os principais espazos naturais protexidos a nivel peninsular e insular.	XHB2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
			XHB2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m ▪ ñ 	B2.9. Paisaxes no territorio español e galego.	B2.9. Identificar as principais paisaxes humanizadas españolas e galegas, e identificalas por comunidades autónomas.	XHB2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m ▪ ñ 	B2.10. Principais retos e problemas ambientais en España.	B2.10. Coñecer e analizar os problemas e os retos ambientais que afronta España, a súa orixe e as posibles vías para afrontar estes problemas.	XHB2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL
Bloque 3. A historia				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	▪ B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia.	▪ B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	▪ XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ ñ 	▪ B3.2. Fontes históricas.	▪ B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas.	▪ XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			▪ XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	▪ B3.3. Cambio e continuidade.	▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios	▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT

Xeografía e Historia. 1º ciclo de ESO. 2º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> f l ñ 	<ul style="list-style-type: none"> B3.4. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> l h ñ 	<ul style="list-style-type: none"> B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CCL
<ul style="list-style-type: none"> g l 	<ul style="list-style-type: none"> B3.6. Idade Media: concepto e as subetapas (alta, plena e baixa Idade Media). 	<ul style="list-style-type: none"> B3.6. Caracterizar a alta Idade Media en Europa e reconecer a dificultade da falta de fontes históricas neste período. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CAA
<ul style="list-style-type: none"> a c d g l 	<ul style="list-style-type: none"> B3.7. Caída do Imperio Romano en Occidente: división política e invasións xermánicas. Imperio Bizantino e reinos xermánicos. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.7. Describir a nova situación económica, social e política dos reinos xermánicos. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CAA
<ul style="list-style-type: none"> a c d g l 	<ul style="list-style-type: none"> B3.8. Feudalismo. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.8. Explicar a organización feudal e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC
<ul style="list-style-type: none"> a c d f h l n 	<ul style="list-style-type: none"> B3.9. Islam. Península Ibérica: invasión musulmá. Evolución de Al-Andalus e dos reinos cristiáns. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.9. Analizar a evolución dos reinos cristiáns e musulmáns, nos seus aspectos socioeconómicos, políticos e culturais. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior. XHB3.9.2. Explica a importancia de Al-Andalus na Idade Media. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CCEC CSC CCEC CMCCT CCL
<ul style="list-style-type: none"> g h l n ñ 	<ul style="list-style-type: none"> B3.10. Reconquista e repoboación. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.10. Entender o proceso das conquistas e a repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica e as súas relacións con Al-Andalus. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiáns na Península Ibérica. XHB3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CAA CSC CCEC CCL
<ul style="list-style-type: none"> l 	<ul style="list-style-type: none"> B3.11. Expansión comercial europea e recuperación das cidades. Crise da baixa Idade Media: a 'Peste Negra' e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.11. Entender o concepto de crise e as súas consecuencias económicas e sociais. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC
<ul style="list-style-type: none"> l h n ñ 	<ul style="list-style-type: none"> B3.12. Arte románica, gótica e islámica. 	<ul style="list-style-type: none"> B3.12. Comprender as características e as funcións da arte na Idade Media. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica. 	<ul style="list-style-type: none"> CSC CCEC CCL

3º de ESO

Xeografía e Historia. 3º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
Bloque 1. O medio físico				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Localización. Latitude e lonxitude 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Localizar e interpretar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.1. Clasifica e distingue tipos de mapas e imaxes satélite. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.3. Coñece e interpreta os tipos mapas temáticos 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CCL ▪ CD
Bloque 2. O espazo humano				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ l ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Organización política e territorial de España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.1. Coñecer a organización administrativa e territorial de España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.1.1. Distingue nun mapa político a distribución territorial de España: comunidades autónomas, capitais, provincias e illas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ c ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Sectores de actividade económica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.2. Analizar os datos do peso do sector terciario dun país fronte aos do sector primario e secundario, e extraer conclusións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.2.1. Compara a poboación activa de cada sector en diversos países e analiza o grao de desenvolvemento que amosan estes datos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.3. Sectores económicos en Europa, en España e en Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.3. Recoñecer as actividades económicas que se realizan en Europa nos tres sectores, identificando distintas políticas económicas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.3.1. Diferencia os sectores económicos europeos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.4. Sistemas económicos do mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.4. Coñecer as características de diversos tipos de sistemas económicos 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.4.1. Diferencia aspectos concretos e a súa interrelación dentro dun sistema económico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CSIEE ▪ CCL ▪ CAA ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.5. Aproveitamento e futuros recursos naturais. Desenvolvemento sustentable. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.5. Entender a idea de desenvolvemento sustentable e as súas implicacións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.5.1. Define o desenvolvemento sustentable e describe conceptos clave relacionados con el. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC

Xeografía e Historia. 3º curso				
Obxectivos	Contidos	Crterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ m ▪ ñ 				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.6. Recursos naturais e actividades agrarias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.6. Localizar os recursos agrarios e naturais no mapa mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.6.1. Sitúa no mapa as principais zonas cerealistas, como exemplo de recurso agrario no mundo, e as máis importantes masas forestais do mundo. ▪ XHB2.6.2. Localiza e identifica nun mapa as principais zonas produtoras de minerais no mundo. ▪ XHB2.6.3. Localiza e identifica nun mapa as principais zonas produtoras e consumidoras de enerxía no mundo. ▪ XHB2.6.4. Identifica e nomea algunhas enerxías alternativas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CD ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CSIEE ▪ CD ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CAA ▪ CSIEE ▪ CMCCT ▪ CCL ▪ CAA ▪ CSIEE ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.7. Pesca: tipos e problemática. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.7. Explica e localiza os tipos de pesca e os seus problemas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.7.1. Procura información sobre a sobreexplotación dos caladoiros de pesca, usando recursos impresos e dixitais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC ▪ CSIEE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.8. Sector industrial. Rexións industrializadas do mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.8. Explicar a distribución desigual das rexións industrializadas no mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.8.1. Localiza nun mapa os países máis industrializados do mundo, a través de lendas e símbolos adecuados. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA ▪ CSIEE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.9. Actividades terciarias: transporte. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.9. Analizar o impacto dos medios de transporte no seu contorno. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.9.1. Traza sobre un mapamundi o itinerario que segue un produto agrario e outro gandeiro desde a súa colleita ata o seu consumo en zonas afastadas, e extrae conclusións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD ▪ CAA ▪ CSC ▪ CSIEE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.10. Actividades terciarias: comercio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.10. Entender os fluxos e os bloques comerciais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.10.1. Define os indicadores que miden os intercambios económicos dun país. ▪ XHB2.10.2. Describe as características do comercio internacional na actualidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CD ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CSIEE ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC

Xeografía e Historia. 3º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
				<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSIEE
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.10.3. Enumera as características dos bloques comerciais e as razóns polas que se constitúen. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CSIEE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.11. Turismo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.11. Analizar o desenvolvemento do turismo e a súa importancia económica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.11.1. Identifica os tipos de turismo e os seus efectos 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CCEC ▪ CSIEE ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.11.2. Valora a importancia do turismo na economía española e galega. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CCEC ▪ CSIEE ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h ▪ m 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.12. Causas do desenvolvemento desigual no mundo. Débeda externa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.12. Analizar gráficos de barras por países e textos onde se reflectan os niveis de consumo, o comercio desigual e a débeda externa entre países en desenvolvemento e os desenvolvidos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.12.1. Comparar as características do consumo interior de países como Brasil e Francia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CSIEE ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.12.2. Crea mapas conceptuais, usando recursos impresos e dixitais, para explicar o funcionamento do comercio, e sinala os organismos que agrupan as zonas comerciais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSIEE ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.12.3. Describe o funcionamento dos intercambios a nivel internacional, utilizando mapas temáticos e gráficos nos que se reflectan as liñas de intercambio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CMCCT ▪ CSIEE ▪ CD ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ b ▪ c ▪ d ▪ e ▪ f ▪ g ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.13. Tensións mundiais e subdesenvolvemento. Solucións ao problema. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B2.13. Relacionar áreas de conflito bélico no mundo con factores económicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.13.1. Realiza un informe sobre as medidas para tratar de superar as situacións de pobreza. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CSC ▪ CSIEE ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB2.13.2. Sinala áreas de conflito bélico no mapamundi e relacións con factores económicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA ▪ CSC ▪ CSIEE
Bloque 3. A historia				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCEC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Fontes históricas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.2. Identificar, nomear e 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.2.1. Nomea e identifica catro 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC

Xeografía e Historia. 3º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 		clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas.	clases de fontes históricas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Vocabulario histórico e artístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.6. Idade Moderna: concepto e datación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.6. Comprender a significación histórica da etapa do Renacemento en Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.6.1. Distingue modos de periodización histórica (Idade Moderna, Renacemento, Barroco, Absolutismo, etc.). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l ▪ n 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.7. Renacemento e Humanismo: alcance posterior. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.7. Relacionar o alcance da nova ollada dos humanistas, artistas e científicos do Renacemento con etapas anteriores e posteriores. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.7.1. Identifica trazos do Renacemento e do Humanismo na historia europea, a partir de fontes históricas de diversos tipos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Arte renacentista e barroca. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Coñecer a importancia da arte renacentista e barroca en Europa e en América. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.8.1. Coñece obras e legado de artistas, humanistas e científicos da época. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CMCCT ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ h ▪ n ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Principais manifestacións da cultura dos séculos XVI e XVII. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Coñecer a importancia dalgúns autores e obras destes séculos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.9.1. Analiza obras, ou fragmentos delas, dalgúns autores desta época no seu contexto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCEC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Estado moderno: monarquías autoritarias, parlamentarias e absolutas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.10. Comprender a diferenza entre os reinos medievais e as monarquías modernas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.10.1. Distingue as características de réximes monárquicos autoritarios, parlamentarios e absolutos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Monarquías modernas: unión dinástica de Castela e Aragón. Posición de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.11. Analizar o reinado dos Reis Católicos como unha etapa de transición entre a Idade Media e a Idade Moderna. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.11.1. Comprende os conceptos de cambio e continuidade en relación co reinado dos Reis Católicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA

Xeografía e Historia. 3º curso				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
▪ l				
▪ f ▪ g ▪ h ▪ l ▪ m	▪ B3.12. Descubertas xeográficas: Castela e Portugal. Conquista e colonización de América.	▪ B3.12. Entender os procesos de conquista e colonización, e as súas consecuencias.	▪ XHB3.12.1. Explica as causas que conduciron á descuberta de América para Europa, a súa conquista e a súa colonización. ▪ XHB3.12.2. Coñece os principais feitos da expansión de Aragón e de Castela polo mundo. ▪ XHB3.12.3. Sopesa interpretacións conflitivas sobre a conquista e a colonización de América.	▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
▪ g ▪ l	▪ B3.13. Os conflitos europeos nos séculos XVI e XVII a través das políticas dos Austrias: reforma, contrarreforma e guerras de relixión; loita pola hexemonía e guerra dos Trinta Anos.	▪ B3.13. Coñecer trazos das políticas internas e as relacións exteriores dos séculos XVI e XVII en Europa.	▪ XHB3.13.1. Analiza as relacións entre os reinos europeos que conducen a guerras como a dos "Trinta Anos".	▪ CSC ▪ CAA

4º de ESO

Xeografía e Historia. 4º de ESO				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
Bloque 1. O século XVIII en Europa ata 1789				
▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l ▪ ñ	▪ B1.1. Século XVIII en Europa: do feudalismo ao absolutismo e o parlamentarismo das minorías. Francia, Inglaterra, España e Galicia.	▪ B1.1. Explicar as características do Antigo Réxime nos seus sentidos político, social e económico.	▪ XHB1.1.1. Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo. ▪ XHB1.1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.	▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
▪ f ▪ h ▪ l ▪ n ▪ ñ	▪ B1.2. Ilustración.	▪ B1.2. Coñecer o alcance da Ilustración como novo movemento cultural e social en Europa e en América.	▪ XHB1.2.1. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías.	▪ CSC ▪ CCEC ▪ CCL
▪ f ▪ g ▪ l ▪ n	▪ B1.3. Arte e ciencia en Europa no século XVIII.	▪ B1.3. Coñecer os avances da Revolución Científica desde os séculos XVII e XVIII.	XHB1.3.1. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época. XHB1.3.2. Comprende as implicacións do empiricismo e o método científico nunha variedade de áreas.	▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CSC ▪ CMCCT
Bloque 2. A era das revolucións liberais				
▪ a ▪ c ▪ d	▪ B2.1. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas	▪ B2.1. Comprender o alcance e as limitacións dos procesos revolucionarios	▪ XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.	▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL

Xeografía e Historia. 4º de ESO				
Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	(liberalismo, nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias.	dos séculos XVIII e XIX.	XHB2.1.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l ▪ ñ 	B2.2. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español	B2.2. Identificar os principais feitos das revolucións liberais burguesas en Europa e América nos séculos XVIII e XIX.	XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			XHB2.2.2. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			XHB2.2.3. Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
Bloque 3. A Revolución Industrial				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l 	▪ B3.1. Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible.	▪ B3.1. Describir os feitos salientables da Revolución Industrial e o seu encadeamento causal.	▪ XHB3.1.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	▪ B3.2. Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa.	▪ B3.2. Analizar as vantaxes e os inconvenientes de ser un país pioneiro nos cambios.	▪ XHB3.2.1. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			▪ XHB3.2.1. Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ h ▪ l ▪ m 	▪ B3.3. Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización).	▪ B3.3. Entender o concepto de progreso, e os sacrificios e os avances que leva consigo.	▪ XHB3.3.1. Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CSIEE ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ l ▪ ñ 	B3.4. Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso?	B3.4. Analizar a evolución dos cambios económicos en España e en Galicia, a raíz da industrialización parcial do país.	XHB3.4.1. Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l ▪ m 	▪ B3.5. A ciencia no século XIX.	B3.5. Coñecer os principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX, e a súa relación coas revolucións industriais	XHB3.5.1. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CMCCT
Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h 	▪ B4.1. O imperialismo no século XIX: concepto.	B4.1. Identificar as potencias imperialistas e a repartición de poder económico e político	XHB4.1.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA

Xeografía e Historia. 4º de ESO				
Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
▪ l		no mundo no derradeiro cuarto do século XIX e no principio do XX.	mundial e nas relacións económicas transnacionais. XHB4.1.2. Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	▪ CCL ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
▪ g ▪ h ▪ l	▪ B4.3. Causas e consecuencias da Gran Guerra (1914-1919) ou I Guerra Mundial.	▪ B4.3. Coñecer os principais acontecementos da Gran Guerra, as súas interconexións coa Revolución Rusa e as consecuencias dos tratados de Versalles.	▪ XHB4.3.1. Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial. ▪ XHB4.3.2. Analiza o novo mapa político de Europa. ▪ XHB4.3.3. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.	▪ CSC ▪ CAA ▪ CSC ▪ CAA ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l	▪ B4.4. Revolución Rusa.	▪ B4.4. Esquematizar a orixe, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución Rusa.	▪ XHB4.4.1. Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade.	▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
▪ g ▪ h ▪ l ▪ n	▪ B4.5. A arte no século XIX.	▪ B4.5. Relacionar movementos culturais como o romanticismo, en distintas áreas, e reconecer a orixinalidade de movementos artísticos como o impresionismo, o expresionismo e outros "ismos" en Europa.	▪ XHB4.5.1. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX. ▪ XHB4.5.2. Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.	▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL ▪ CCEC ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL ▪ CCEC
Bloque 5. A época de entreguerras (1919-1945)				
▪ g ▪ h ▪ l	▪ B5.1. Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión.	▪ B5.1. Coñecer e comprender os acontecementos, os feitos e os procesos máis importantes do período de entreguerras, e a súa conexión co presente, e estudar a xerarquía causal nas explicacións históricas sobre esta época.	▪ XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia. ▪ XHB5.1.2. Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008. ▪ XHB5.1.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.	▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC ▪ CAA ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
▪ a ▪ c ▪ d ▪ h ▪ l	▪ B5.2. Fascismo italiano e nazismo alemán.	▪ B5.2. Analizar as causas do auxe dos fascismos en Europa.	▪ XHB5.2.1. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa.	▪ CSC ▪ CCL
▪ a	▪ B5.3. II República española e a	▪ B5.3. Coñecer as tensións	▪ XHB5.3.1. Explica as principais	▪ CSC

Xeografía e Historia. 4º de ESO				
Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	Guerra Civil.	que levaron en España á proclamación da II República e ao estoupido da Guerra Civil	reformas durante a II República española, e reaccións a elas.	▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.3.2. Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
Bloque 6. As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ l 	▪ B6.1. Orixes da II Guerra Mundial.	▪ B6.1. Coñecer as causas da II Guerra Mundial.	▪ XHB6.1.1. Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	▪ B6.2. Desenvolvemento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias.	▪ B6.2. Coñecer os principais feitos da II Guerra Mundial, diferenciar as escalas xeográficas nesta guerra (europea e mundial) e entender o concepto de guerra total.	XHB6.2.1. Sitúa nun mapa as fases do conflito.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			XHB6.2.2. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			XHB6.2.3. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ l 	▪ B6.3. O Holocausto.	B6.3. Entender o contexto en que se desenvolveu o Holocausto na guerra europea e as súas consecuencias.	▪ XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l 	▪ B6.4. Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrución posbélica.	▪ B6.4. Comprender o concepto de Guerra Fría no contexto de despois de 1945, e as relacións entre os dous bloques, os EEUU e a URSS.	XHB6.4.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			XHB6.4.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	▪ B6.5. Procesos de descolonización en Asia e África.	▪ B6.5. Organizar os feitos máis importantes da descolonización de posguerra no século XX e comprender os límites da descolonización e da independencia nun mundo desigual.	▪ XHB6.5.1. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
			▪ XHB6.5.2. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloque soviético				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	B7.1. Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "Welfare State".	B7.1. Entender os avances económicos dos réximes soviéticos e os perigos do seu illamento interno, así como os avances económicos do "Welfare State" en Europa.	XHB7.1.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			XHB7.1.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ g ▪ h ▪ l ▪ m 	▪ B7.2. Crise do petróleo (1973).	▪ B7.2. Comprender o concepto de crise económica e a súa repercusión mundial nun caso concreto.	▪ XHB7.2.1. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL

Xeografía e Historia. 4º de ESO				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Ditadura de Franco en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Explicar as causas de que se establecera unha ditadura en España tras a Guerra Civil, e como foi evolucionando esa ditadura desde 1939 a 1975. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.3.1. Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.3.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ g ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.1. Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.1. Interpretar procesos a medio prazo de cambios económicos, sociais e políticos a nivel mundial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.1.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.1.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.2. Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.2. Coñecer as causas e as consecuencias inmediatas do colapso da URSS e outros réximes socialistas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.2.1. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.3. Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.3. Coñecer os principais feitos que conduciron ao cambio político e social en España despois de 1975, e sopesar distintas interpretacións sobre ese proceso. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.3.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.3.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.3.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ a ▪ c ▪ d ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.4. Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.4. Entender a evolución da construción da Unión Europea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.4.1. Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e ▪ g ▪ h ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.1. A globalización económica: concepto e características. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.1. Definir a globalización e identificar algúns dos seus factores. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.1.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CD ▪ CCL ▪ CAA ▪ CSIEE

Xeografía e Historia. 4º de ESO				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			XHB9.1.2. Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ e ▪ g ▪ h ▪ l ▪ m ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.3. Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.3. Recoñecer o impacto destes cambios a nivel local, autonómico, estatal e global, prevendo posibles escenarios máis e menos desexables de cuestións ambientais transnacionais, e discutir as novas realidades do espazo globalizado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.3.1. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CD ▪ CAA ▪ CCL ▪ CMCCT ▪ CSIEE
Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.1.1. Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgunhas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.1.2. Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CAA
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.1.3. Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ f ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.3. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.3. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CMCCT
<ul style="list-style-type: none"> ▪ h ▪ l ▪ ñ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CSC ▪ CCL

SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN 1º ESO

A Xeografía e Historia de primeiro da ESO impártese en tres sesións semanais, que serán repartidas da seguinte maneira:

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque B1	Contido	Mes	Sesións
			BLOQUE 1: O MEDIO FÍSICO		
1ª avaliación	1	B1.1	A Terra: a terra no Sistema Solar.	Set.	6
		B1.2	Representación da Terra. Escala e linguaxe cartográfica.		
		B1.3	Proxeccións e o sistema de coordenadas. Imaxes de satélite e os seus principais usos.		
		B1.4	Localización. Latitude e lonxitude.		
	2	B1.5	Trazos principais do relevo do mundo. Clima: elementos e factores. Diversidade climática no planeta.	Out	13
		B1.6	Medio físico do mundo e de Europa: relevo e hidrografía.		
	3	B1.7	Medio natural europeo: principais trazos.	Nov. / Dec.	19
		B1.8	Unidades do relevo do espazo xeográfico europeo.		
		B1.9	Conxuntos bioclimáticos do espazo xeográfico europeo.		
		B1.10	Diversidade de espazos naturais europeos.		
		B1.11	Medio natural: áreas e problemas ambientais.		

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización			
	UD / Tema / Prox.	Bloque B2	Contido	Mes	Sesións		
			BLOQUE 2: A HISTORIA				
2ª avaliación	4	B2.1	Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia.	Xan.	3		
		B2.2	Fontes históricas.				
		B2.3	Cambio e continuidade.				
		B2.4	Tempo histórico.				
	5	B2.5	Vocabulario histórico e artístico.	Xan./ Febr.	19		
		B2.6	Evolución das especies e a hominización.				
		B2.7	Periodización da Prehistoria e a Idade Antiga.				
		B2.8	Prehistoria e Idade Antiga: visión global.				
		B2.9.1	Paleolítico: etapas; características das formas de vida; cazadores colectores.				
		B2.9.2	Neolítico: revolución agraria e expansión das sociedades humanas; sedentarismo; artesanía e comercio; organización social.				
	6	B2.9.3	A prehistoria galega: os megálitos e os petróglifos.	Febr.	3		
		B2.10	Aparición dos ritos: restos materiais e artísticos; pintura e escultura.				
		B2.11	Idade Antiga: primeiras civilizacións urbanas. Mesopotamia e Exipto. Sociedade, economía e política.			Mar.	10
		B2.12	A Idade Antiga: invención da escritura.				
		B2.13	A Idade Antiga: historia de Exipto.				
B2.14	A Idade Antiga: relixión exipcia.						
B2.15	A Idade Antiga: arte en Mesopotamia e Exipto.						

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque B2	Contido	Mes	Sesións
			BLOQUE 2: A HISTORIA		
3ª avaliación	7	B2.16	Mundo clásico. Grecia: As "polis" gregas e a súa expansión.	Abr./ Maio	12
		B2.17	Mundo clásico. Grecia: expansión comercial e política das "polis" gregas.		
		B2.18	Mundo clásico. O imperio de Alexandre Magno e os seus sucesores: helenismo.		
		B2.19	Mundo clásico. Grecia e o helenismo: arte, ciencia, teatro e filosofía.		
	8	B2.20	Mundo clásico: orixe e etapas da historia de Roma. República e imperio: organización política e expansión colonial polo Mediterráneo. Cristianismo.	Mai./ Xuño	12
		B2.21	Mundo clásico. Arte romana: arquitectura, escultura e pintura.		
	9	B2.22	Península Ibérica: pobos prerromanos; Hispania romana; Gallaecia. Proceso de romanización. A cidade e o campo.	Xuño	5

Déixase sempre unha marxe de sesións polas posibles actividades e obradoiros que se poidan organizar, así como por outros imprevistos (exames de recuperación, reforzo, repaso). Ademais, o tempo dedicado a cada unidade pódese ver alterado dependendo do grupo de alumnos/as e da súa evolución no proceso de ensino-aprendizaxe.

SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN 2º ESO

A Xeografía e Historia de segundo da ESO impártese en tres sesións semanais, que serán repartidas da seguinte maneira:

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque	Contido	Mes	Sesións
		B1	BLOQUE 1: A HISTORIA		
1ª avaliación	1	B1.1	Fontes históricas	Set.	6
		B1.2	Tempo histórico		
		B1.3	Vocabulario histórico e artístico.		
		B1.4	Caída do Imperio Romano en Occidente: división política e invasións xermánicas.		
	2	B1.5	Imperio Bizantino e reinos xermánicos.	Out	13
		B1.6	Orixe e expansión do Islam		
	3	B1.7	Feudalismo.	Nov. / Dec.	19
		B1.8	Idade Media: concepto e as subetapas (alta, plena e baixa Idade Media).		
		B1.9	Arte románica		

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque	Contido	Mes	Sesións
		B1	BLOQUE 1: A HISTORIA		
2ª avaliación	4	B1.10	A Península Ibérica na Idade Media	Xan.	8
		B1.11	Evolución de Al-Andalus e dos reinos cristiáns.		
		B1.12	Reconquista e repoboación.		
	5	B1.13	Arte islámica.	Xan./ Febr.	16
		B1.14	Expansión comercial europea e recuperación das cidades.		
		B1.15	Crise da baixa Idade Media: a 'Peste Negra' e as súas consecuencias.		
		B2.16	Arte gótica		
		B2.17	Galicia na Idade Media: a era compostelá e as crises baixomedievais		
		B2.18	Arte románica e gótica en Galicia		
		Bloque	BLOQUE 2: O MEDIO FÍSICO		
	6	B2.1	O estudo físico de España e de Galicia	Mar.	10
B2.2		Diversidade de medios naturais en España e en Galicia.			

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque	Contido	Mes	Sesións
		B2	BLOQUE 2: O MEDIO FÍSICO		
3ª avaliación	7	B2.3	Poboación mundial: modelos demográficos e movementos migratorios.	Abr./ Maio	16
		B2.4	Poboación europea: distribución e evolución.		
		B2.5	Poboación española: evolución, distribución e dinámica. Movementos migratorios.		
		B3.6	Poboación de Galicia: evolución, distribución e dinámica. Movementos migratorios.		
8	B2.7	Proceso de urbanización no planeta.	Mai./	11	

	B2.8	A cidade e o proceso de urbanización europeo.	Xuño	
9	B2.9	A cidade e o proceso de urbanización en España e en Galicia.	Xuño	4

Déixase sempre unha marxe de sesións polas posibles actividades e obradoiros que se poidan organizar, así como por outros imprevistos (exames de recuperación, reforzo, repaso). Ademais, o tempo dedicado a cada unidade pódese ver alterado dependendo do grupo de alumnos/as e da súa evolución no proceso de ensino-aprendizaxe.

SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN 3º ESO

A Xeografía e Historia de terceiro da ESO impártese en tres sesións semanais, que serán repartidas da seguinte maneira:

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque	Contido	Mes	Sesións
		B1	BLOQUE 1: O MEDIO FÍSICO		
1ª avaliación	1	B1.1	Localización. Latitude e lonxitude	Set.	6
		B2	BLOQUE 1: O ESPAZO HUMANO		
		B2.1	Organización política e territorial do mundo		
		B2.2	Organización política e territorial de España.		
	2	B2.3	Sectores da actividade económica.	Out	13
		B2.4	Sectores económicos en Europa, en España e en Galicia.		
		B2.5	Sistemas económicos do mundo.		
	3	B2.6	Aproveitamento e futuro dos recursos naturais. Desenvolvemento sustentable.	Nov. / Dec.	19
		B2.7	O sector primario.		
B2.8		Recursos naturais e actividades agrarias.			
B2.9		Pesca: tipos e problemática.			

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque	Contido	Mes	Sesións
		B2	BLOQUE 1: O MEDIO FÍSICO		
2ª avaliación	4	B2.10	Sector industrial. Rexións industrializadas do mundo.	Xan.	6
		B2.11	Actividades terciarias: transporte.		
		B2.12	Actividades terciarias: comercio.		
		B2.13	Turismo.		
	5	B2.14	Causas do desenvolvemento desigual no mundo. Débeda externa.	Xan./ Febr.	18
		B2.15	Tensións mundiais e subdesenvolvemento.		
		B3	BLOQUE 3: A HISTORIA		
	6	B3.1	Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia	Mar	8
		B3.2	Fontes históricas.		
		B3.3	Cambio e continuidade.		
B3.4		Tempo histórico.			
B3.5		Vocabulario histórico e artístico.			

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque	Contido	Mes	Sesións
		B3	BLOQUE 3: A HISTORIA		
3ª avaliación	7	B3.6	Idade Moderna: concepto e datación.	Abr./ Maio	14
		B3.7	Renacemento e Humanismo: alcance posterior.		
		B3.8	Arte renacentista e barroca.		
		B3.9	Principais manifestacións da cultura dos séculos XVI e XVII.		

8	B3.10	Estado moderno: monarquías autoritarias, parlamentarias e absolutas.	Mai./ Xuño	12
	B3.11	Monarquías modernas: unión dinástica de Castela e Aragón. Posición de Galicia.		
	B3.12	Descubertas xeográficas: Castela e Portugal. Conquista e colonización de América.		
9	B3.13	Os conflitos europeos nos séculos XVI e XVII a través das políticas dos Austrias	Xuño	5

Déixase sempre unha marxe de sesións sesións polas posibles actividades e obradoiros que se poidan organizar, así como por outros imprevistos (exames de recuperación, reforzo, repaso). Ademais, o tempo dedicado a cada unidade pódese ver alterado dependendo do grupo de alumnos/as e da súa evolución no proceso de ensino-aprendizaxe.

SECUENCIACIÓN E TEMPORALIZACIÓN 4º ESO

A Historia de cuarto da ESO impártese en tres sesións semanais, que serán repartidas da seguinte maneira:

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque	Contido	Mes	Sesións
1ª avaliación		B1	BLOQUE 1: O século XVIII en Europa ata 1789		
	1	B1.1	Século XVIII en Europa: do feudalismo ao absolutismo e o parlamentarismo das minorías. Francia, Inglaterra, España e Galicia.	Set./ Out	14
		B1.2	Ilustración.		
		B1.3	Arte e ciencia en Europa no século XVIII.		
		B2	Bloque 2. A era das revolucións liberais		
		B2.1	Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas (liberalismo, nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias.		
	2	B2.2	Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español	Out/ Nov.	19
	3	B3	Bloque 3. A Revolución Industrial	Dec.	7
		B3.1	Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible.		
		B3.2	Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa.		

	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque	Contido	Mes	Sesións
2ª avaliación		B3	Bloque 3. A Revolución Industrial		
	4	B3.3	Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización).	Xan.	6
		B3.4	Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso?		
		B3.5	A ciencia no século XIX.		
	5	B4	Bloque 4. O Imperialismo do século XIX e a I Guerra Mundial	Xan./Feb.	16
		B4.1	O imperialismo no século XIX: concepto		
		B4.2	Imperialismo: causas, desenvolvemento e consecuencias.		
		B4.3	Causas e consecuencias da Gran Guerra (1914-1919) ou I Guerra Mundial.		
		B4.4	Revolución Rusa.		
		B4.5	A arte no século XIX.		
	6	B5	Bloque 5. A época de entreguerras (1919-1945)	Mar.	10
		B5.1	Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión.		
		B5.2	Fascismo italiano e nazismo alemán		
B5.3		II República española e a Guerra Civil.			

3ª avaliación	UNIDADES DIDÁCTICAS / PROXECTOS / TEMAS			Temporalización	
	UD / Tema / Prox.	Bloque B6	Contido	Mes	Sesións
			Bloque 6. As causas e consecuencias da II Guerra Mundial (1939-1945)		
3ª avaliación	7	B6.1	Orixes da II Guerra Mundial.	Mar./Abr.	10
		B6.2	Desenvolvemento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias.		
		B6.3	O Holocausto.		
	8	B6.4	Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrución posbélica.	Maio	5
		B6.5	Procesos de descolonización en Asia e África.		
	9	B7	Bloque 7. A estabilización do Capitalismo e o illamento económico do bloque soviético	Maio	6
		B7.1	Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "Welfare State".		
		B7.2	Crise do petróleo (1973).		
		B7.3	Ditadura de Franco en España.		
	10	B8	Bloque 8. O mundo recente entre os séculos XX e XXI	Maio/Xuñ	12
B8.1		Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo.			
10	B8.2	Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias.			
	B8.3	Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982).			
	B8.4	Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional.			
11	B9	Bloque 9. A Revolución Tecnolóxica e a globalización a finais do século XX e principio do XXI	Xuño	6	
	B9.1	A globalización económica: concepto e características.			
	B9.2	Papel da Revolución Tecnolóxica na globalización.			
	B9.3	Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito.			
12	B10	Bloque 10. A relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía	Xuño	2	
	B10.1	Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía.			

Déixase sempre unha marxe de sesións polas posibles actividades e obradoirs que se poidan organizar, así como por outros imprevistos (exames de recuperación, reforzo, repaso). Ademais, o tempo dedicado a cada unidade pódese ver alterado dependendo do grupo de alumnos/as e da súa evolución no proceso de ensino-aprendizaxe.

GRAO MÍNIMO DE CONSECUCIÓN E PROCEDEMENTOS DE AVALIACIÓN DE CADA ESTÁNDAR DE APRENDIZAXE

1º ESO

Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo consec.	Procedementos de avaliación		
Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo consec.	OB	APA	PE
B1.1. Coñecer o Sistema Solar e establecer as relacións entre os movementos da terra e a existencia das estacións e do día e da noite, e comprender a súa importancia na distribución dos climas e da Biota.	XHB1.1.1. Interpreta como inflúen os movementos astronómicos na distribución da radiación solar e nas zonas bioclimáticas do planeta.	50%	X	X	X
	XHB1.1.2. Analiza un mapa de fusos horarios e diferencia zonas do planeta de similares horas.	100%			
B1.2. Identificar e distinguir os sistemas de representación cartográfica, en soporte analóxico e dixital, e as súas escalas.	XHB1.2.1. Clasifica e distingue proxeccións, e compara unha proxección de Mercator con unha de Peters.	20%	X	X	
B1.3. Analizar e identificar o mapa, e coñecer as imaxes de satélite e os seus usos principais.	XHB1.3.1. Clasifica e distingue tipos de imaxes de satélite e mapas.	50%	X	X	X
B1.4. Localizar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe de satélite, utilizando datos de coordenadas xeográficas	XHB1.4.1. Localiza un punto xeográfico nun planisferio e distingue os hemisferios da Terra e as súas principais características.	80%	X		X
	XHB1.4.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa, utilizando datos de coordenadas xeográficas.	100%	X	X	X
B1.5. Localizar no mapamundi físico as principais unidades do relevo mundiais, os grandes ríos e as grandes zonas climáticas e identificar as súas características.	XHB1.5.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo europeo e mundial.	70%	X	X	X
B1.6. Ter unha visión global do medio físico europeo e mundial, e das súas características xerais.	XHB1.6.1. Localiza nun mapa físico mundial os elementos e as referencias físicas principais: mares e océanos, continentes, illas e arquipélagos máis importantes, ríos e cadeas montañosas principais.	70%	X		X
	XHB1.6.2. Elabora climogramas e mapas que sitúen os climas do mundo e reflectan os elementos máis importantes.	60%			
B1.7. Ser capaz de describir as peculiaridades do medio físico europeo	XHB1.7.1. Explica as características xerais do relevo europeo.	50%		X	X
B1.8. Situar no mapa de Europa as unidades e os elementos principais do relevo continental.	XHB1.8.1. Localiza no mapa as unidades e os elementos principais do relevo europeo	100%	X	X	X
B1.9. Coñecer, comparar e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico europeo.	XHB1.9.1. Clasifica e localiza nun mapa os tipos de clima de Europa.	100%	X	X	X
	XHB1.9.2. Distingue e localiza nun mapa as zonas bioclimáticas do noso continente	70%	X		X
B1.10. Coñecer os principais espazos naturais do noso continente.	XHB1.10.1. Localiza nun mapa e en imaxes de satélite de Europa os principais espazos naturais	50%	X	X	X
B1.11. Coñecer, describir e valorar	XHB1.11.1. Realiza procuras en medios	50%			

a acción do ser humano sobre o ambiente e as súas consecuencias.	impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.		X	X	
B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	50%	X	X	X
B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas.	XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	50%		X	X
	XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, sexan estas restos materiais ou textuais.	10%	X	X	
	XHB3.2.3. Compara dous relatos a distintas escalas temporais sobre as conquistas de Alexandre.	20%		X	
B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade	80%		X	X
B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía).	XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	50%	X	X	X
B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	70%	X	X	X
B3.6. Entender o proceso de hominización.	XHB3.6.1. Recoñece os cambios evolutivos ata chegar á especie humana.	60%	X	X	X
B3.7. Datar a Prehistoria e a Idade Antiga, e distinguir a escala temporal de etapas como estas.	XHB3.7.1. Distingue etapas dentro da historia antiga.	70%	X	X	X
B3.8. Identificar e localizar no tempo e no espazo os procesos e os acontecementos históricos máis salientables da Prehistoria e da Idade Antiga, para adquirir unha perspectiva global da súa evolución.	XHB3.8.1. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	50%		X	X
B3.9. Coñecer as características da vida humana correspondentes aos dous períodos en que se divide a Prehistoria: Paleolítico e Neolítico.	XHB3.9.1. Explica a diferenza entre os dous períodos en que se divide a prehistoria e describe as características básicas da vida en cada un.	100%	X	X	X
	XHB3.9.2. Analiza a transcendencia da revolución neolítica e o papel da muller nela.	100%	X	X	X
B3.10. Identificar os primeiros ritos relixiosos.	XHB3.10.1. Recoñece as funcións dos primeiros ritos relixiosos como os da "deusa nai".	50%	X		
B3.11. Coñecer algunhas características da vida humana neste período, así como o establecemento e a difusión de diferentes culturas urbanas, despois do neolítico.	XHB3.11.1. Describe formas de organización socio-económica e política, novas ata entón, como os imperios de Mesopotamia e de Exipto.	80%	X	X	X
B3.12. Recoñecer a importancia da descuberta da escritura.	XHB3.12.1. Diferencia entre as fontes prehistóricas (restos materiais e ágrafos) e as fontes históricas (textos).	100%		X	X
B3.13. Explicar as etapas en que se divide a historia de Exipto.	XHB3.13.1. Interpreta un mapa cronolóxico-xeográfico da expansión exipcia.	50%	X	X	X

	XHB3.13.2. Describe as principais características das etapas históricas en que se divide Exipto.	100%			
B3.14. Identificar as principais características da relixión exipcia.	XHB3.14.1. Explica como materializaban os exipcios a súa crenza na vida do alén.	50%		X	X
	XHB3.14.2. Realiza un mapa conceptual cos principais deuses do panteón exipcio.	50%		X	
B3.15. Localizar e describir algúns exemplos arquitectónicos de Exipto e de Mesopotamia.	XHB3.15.1. Localiza nun mapa os principais exemplos da arquitectura exipcia e da mesopotámica.	100%		X	
B3.16. Coñecer os trazos principais das polis gregas e a transcendencia do concepto de democracia.	XHB3.16.1. Identifica trazos da organización socio-política e económica das polis gregas a partir de fontes históricas de diferentes tipos.	50%	X	X	X
	XHB3.16.2. Describe algunhas das diferenzas entre a democracia grega e as democracias actuais.	40%	X	X	X
B3.17. Entender a transcendencia do concepto de colonización.	XHB3.17.1. Localiza nun mapa histórico as colonias gregas do Mediterráneo	20%	X	X	X
B3.18. Distinguir entre o sistema político grego e o helenístico.	XHB3.18.1. Elabora un mapa do imperio de Alexandre	20%		X	X
	XHB3.18.2. Contrasta as accións políticas da Atenas de Pericles co imperio de Alexandre Magno.	20%	X	X	
B3.19. Entender o alcance do clásico na arte e na cultura occidentais.	XHB3.19.1. Explica as características esenciais da arte grega e a súa evolución no tempo.	100%		X	X
	XHB3.19.2. Dá exemplos representativos das áreas do saber grego, e discute por que se considera que a cultura europea parte da Grecia clásica.	70%	X		
B3.20. Caracterizar os trazos principais da sociedade, a economía e a cultura romanas, e recoñecer os conceptos de cambio e continuidade na historia da Roma antiga.	XHB3.20.1. Confecciona un mapa coas etapas da expansión de Roma.	50%		X	X
	XHB3.20.2. Identifica diferenzas e semellanzas entre as formas de vida republicanas e as do imperio na Roma antiga.	50%	X	X	X
B3.21. Identificar e describir os trazos característicos de obras da arte grega e romana, diferenciando entre os que son específicos.	XHB3.21.1. Compara obras arquitectónicas e escultóricas de época grega e romana.	100%	X	X	X
B3.22. Establecer conexións entre o pasado da Hispania romana e o presente.	XHB3.22.1. Fai un mapa da Península Ibérica onde se reflicten os cambios administrativos en época romana.	30%		X	
	XHB3.22.2. Analiza exemplos do legado romano que sobreviven na actualidade.	50%	X	X	
	XHB3.22.3. Entende o que significou a romanización en distintos ámbitos sociais e xeográficos.	70%	X		X

2º ESO

Craterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo consec.	Procedementos de avaliación		
Craterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo consec.	OB	APA	PE
B1.2. Ter unha visión global do medio físico de España e Galicia e das súas características xerais.	XHB1.2.1. Enumera e describe as peculiaridades do medio físico español e galego.	70%	X		X
B1.4. Situar no mapa de Galicia as unidades e os elementos principais do relevo, así como os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos.	XHB1.3.1. Sitúa nun mapa físico as principais unidades do relevo español.	70%		X	X
	XHB1.3.2. Describe as unidades de relevo con axuda do mapa físico de España.	50%	X	X	X
B1.5. Coñecer e describir os grandes conxuntos bioclimáticos que conforman o espazo xeográfico español e galego.	XHB1.5.1. Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España.	80%		X	X
	XHB1.5.2. Analiza e compara as zonas bioclimáticas españolas utilizando gráficos e imaxes.	80%	X	X	
	XHB1.5.3. Localiza nun mapa os espazos bioclimáticos de Galicia.	50%		X	X
B1.6. Coñecer os principais espazos naturais de España e de Galicia.	XHB1.6.1. Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.	70%		X	X
B1.7. Coñecer, describir e valorar a acción do ser humano sobre o ambiente español e galego, e as súas consecuencias.	XHB1.7.1. Realiza procuras en medios impresos e dixitais referidas a problemas ambientais actuais en España e en Galicia, e localiza páxinas e recursos da web directamente relacionados con eles.	50%	X	X	
B2.1. Comentar a información en mapas do mundo sobre a densidade de poboación e as migracións.	XHB2.1.1. Localiza no mapa mundial os continentes e as áreas máis densamente poboadas.	80%	X		X
	XHB2.1.2. Explica o impacto das ondas migratorias nos países de orixe e nos de acollemento.	70%		X	X
B2.2. Analizar a poboación europea no relativo á súa distribución, evolución e dinámica, e ás súas migracións e políticas de poboación.	XHB2.2.1. Explica as características da poboación europea.	50%	X		X
	XHB2.2.2. Compara entre países a poboación europea segundo a súa distribución, a súa evolución e a súa dinámica.	50%	X	X	
B2.3. Analizar as características da poboación española, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios.	XHB2.3.1. Explica a pirámide de poboación de España e das súas comunidades autónomas.	80%	X	X	X
	XHB2.3.2. Analiza en distintos medios os movementos migratorios nas últimas tres décadas en España	50%	X	X	X
B2.4. Analiza as características da poboación de Galicia, a súa distribución, dinámica e evolución, e os movementos migratorios.	XHB2.4.1. Coñece o proceso da emigración galega, as súas etapas e os destinos principais.	40%	X	X	X
B2.5. Sinalar nun mapamundi as grandes áreas urbanas, e identificar e comentar o papel das cidades	XHB2.5.1. Realiza un gráfico con datos da evolución do crecemento da poboación urbana no mundo.	50%	X	X	

mundiais como dinamizadoras da economía das súas rexións.					
B2.6. Comprender o proceso de urbanización, os seus proles e os seus contras en Europa.	XHB2.6.1. Resume elementos que diferencien o urbano e o rural en Europa. XHB2.6.2. Distingue os tipos de cidades do noso continente.	70% 50%		X	X
B2.7. Recoñecer as características das cidades españolas e galegas, e as formas de ocupación do espazo urbano.	XHB2.7.1. Interpreta textos que expliquen as características das cidades de España e de Galicia, axudándose de internet ou de medios de comunicación escrita.	50%	X	X	
B2.8. Coñecer os principais espazos naturais protexidos a nivel peninsular e insular.	XHB2.8.1. Sitúa os parques naturais españois nun mapa, e explica a situación actual dalgúns deles. XHB2.8.2. Elabora gráficos de distinto tipo (lineais, de barra e de sectores) en soportes virtuais ou analóxicos, que reflectan información económica e demográfica de países ou áreas xeográficas a partir dos datos elixidos.	50% 80%		X	X
B2.9. Identificar as principais paisaxes humanizadas españolas e galegas, e identificalas por comunidades autónomas.	XHB2.9.1. Clasifica as principais paisaxes humanizadas españolas a través de imaxes	60%	X		X
B2.10. Coñecer e analizar os problemas e os retos ambientais que afronta España, a súa orixe e as posibles vías para afrontar estes problemas.	XHB2.10.1. Compara paisaxes humanizadas españolas segundo a súa actividade económica.	70%	X		
B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou influéneles.	XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	70%	X		X
B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas.	XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas. XHB3.2.2. Comprende que a historia non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.	70% 50%	X	X	X
B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e asía interpretación.	XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	100% 80%		X	X
B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo(diacronía e sincronía).	XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos.	80%	X	X	X
B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	80%	X	X	X
B3.6. Caracterizar a alta Idade Media en Europa e recoñecer a dificultade da falta de fontes históricas neste período.	XHB3.6.1. Utiliza as fontes históricas e entende os límites do que se pode escribir sobre o pasado.	50%	X	X	
B3.7. Describir a nova situación económica, social e política dos reinos xermánicos.	XHB3.7.1. Compara as formas de vida (en diversos aspectos) do Imperio Romano coas dos reinos xermánicos	70%	X		X
B3.8. Explicar a organización feudal e as súas consecuencias.	XHB3.8.1. Caracteriza a sociedade feudal e as relacións entre señores e campesiños.	80%	X	X	X

B3.9. Analizar a evolución dos reinos cristiáns e musulmáns, nos seus aspectos socioeconómicos, políticos e culturais.	XHB3.9.1. Comprende as orixes do Islam e o seu alcance posterior.	50%	X	X	X
	XHB3.9.2. Explica a importancia de Al-Ándalus na Idade Media.	70%	X	X	X
B3.10. Entender o proceso das conquistas e a repoboación dos reinos cristiáns na Península Ibérica e as súas relacións con Al-Ándalus.	XHB3.10.1. Interpreta mapas que describen os procesos de conquista e repoboación cristiáns na Península Ibérica.	50%	X	X	X
	XHB3.10.2. Explica a importancia do Camiño de Santiago	100%	X	X	X
B3.11. Entender o concepto de crise e as súas consecuencias económicas e sociais.	XHB3.11.1. Comprende o impacto dunha crise demográfica e económica nas sociedades medievais europeas.	40%	X		X
B3.12. Comprender as características e as funcións da arte na Idade Media.	XHB3.12.1. Describe características da arte románica, gótica e islámica.	80%	X	X	X

3º ESO

Cráterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo consec.	Procedementos de avaliación		
-------------------------	---------------------------	---------------------	-----------------------------	--	--

Cráterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo consec.	OB	APA	PE
B1.1. Localizar e interpretar espazos xeográficos e lugares nun mapa ou imaxe satélite.	XHB1.1.1. Clasifica e distingue tipos de mapas e imaxes satélite.	50%	X	X	X
	XHB1.1.2. Localiza espazos xeográficos e lugares nun mapa utilizando datos de coordenadas xeográficas.	100%	X	X	X
	XHB1.1.3. Coñece e interpreta os tipos de mapas temáticos	50%	X	X	X
B2.1. Coñecer a organización administrativa e territorial de España.	XHB2.1.1. Distingue nun mapa político a distribución territorial de España: comunidades autónomas, capitais, provincias e illas.	100%	X	X	X
B2.2. Analizar os datos do peso do sector terciario dun país fronte aos do sector primario e secundario, e extraer conclusións.	XHB2.2.1. Compara a poboación activa de cada sector en diversos países e analiza o grao de desenvolvemento que amosan estes datos.	70%		X	X
B2.3. Recoñecer as actividades económicas que se realizan en Europa nos tres sectores, identificando distintas políticas económicas.	XHB2.3.1. Diferencia os sectores económicos europeos.	50%	X	X	X
B2.4. Coñecer as características de diversos tipos de sistemas económicos.	XHB2.4.1. Diferencia aspectos concretos e a súa interrelación dentro dun sistema económico.	50%	X	X	
B2.5. Entender a idea de desenvolvemento sustentable e as súas implicacións B2.6. Localizar os recursos agrarios e naturais no mapa mundial.	XHB2.5.1. Define o desenvolvemento sustentable e describe conceptos clave relacionados con el.	60%		X	X
B2.6. Localizar os recursos agrarios e naturais no mapa mundial.	XHB2.6.1. Sitúa no mapa as principais zonas cerealistas, como exemplo de recurso agrario no mundo, e as máis importantes masas forestais do mundo.	60%		X	X
	XHB2.6.2. Localiza e identifica nun mapa as principais zonas produtoras de minerais no mundo.	50%		X	X

	XHB2.6.3. Localiza e identifica nun mapa as principais zonas produtoras e consumidoras de enerxía no mundo.	50%		X	
	XHB2.6.4. Identifica e nomea algunhas enerxías alternativas.	100%	X		X
B2.7. Explica e localiza os tipos de pesca e os seus problemas.	XHB2.7.1. Procura información sobre a sobreexplotación dos caladoiros de pesca, usando recursos impresos e dixitais.	60%	X	X	
B2.8. Explicar a distribución desigual das rexións industrializadas no mundo.	XHB2.8.1. Localiza nun mapa os países máis industrializados do mundo, a través de lendas e símbolos adecuados.	50%		X	X
B2.9. Analizar o impacto dos medios de transporte na súa contorna.	XHB2.9.1. Traza sobre un mapamundi o itinerario que segue un produto agrario e outro gandeiro desde a súa colleita ata o seu consumo en zonas afastadas, e extrae conclusións	20%	X	X	
B2.10. Entender os fluxos e os bloques comerciais.	XHB2.10.1. Define os indicadores que miden os intercambios económicos dun país.	20%	X	X	
	XHB2.10.2. Describe as características do comercio internacional na actualidade.	50%		X	X
	XHB2.10.3. Enumera as características dos bloques comerciais e as razóns polas que se constitúen.	20%		X	
B2.11. Analizar o desenvolvemento do turismo e a súa importancia económica.	XHB2.11.1. Identifica os tipos de turismo e os seus efectos	50%	X	X	X
	XHB2.11.2. Valora a importancia do turismo na economía española e galega.	80%	X	X	X
B2.12. Analizar gráficos de barras por países e textos onde se reflectan os niveis de consumo, o comercio desigual e a débeda externa entre países en desenvolvemento e os desenvolvidos.	XHB2.12.1. Comparar as características do consumo interior de países como Brasil e Francia.	50%	X		
	XHB2.12.2. Crea mapas conceptuais, usando recursos impresos e dixitais, para explicar o funcionamento do comercio e sinala os organismos que agrupan as zonas comerciais.	40%	X	X	
	XHB2.12.3. Describe o funcionamento dos intercambios a nivel internacional, utilizando mapas temáticos e gráficos nos que se reflectan as liñas de intercambio	30%	X	X	
B2.13. Relacionar áreas de conflito bélico no mundo con factores económicos	XHB2.13.1. Realiza un informe sobre as medidas para tratar de superar as situacións de pobreza.	30%		X	
	XHB2.13.2. Sinala áreas de conflito bélico no mapamundi e relaciónaas con factores económicos.	40%	X	X	
B3.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, inflúe neles.	XHB3.1.1. Identifica elementos materiais, culturais ou ideolóxicos que son herdanza do pasado.	60%	X	X	X
B3.2. Identificar, nomear e clasificar fontes históricas, e explicar diferenzas entre interpretacións de fontes diversas.	XHB3.2.1. Nomea e identifica catro clases de fontes históricas.	70%	X	X	X
	XHB3.2.2. Comprende que a historia	60%	X	X	X

	non se pode escribir sen fontes, xa sexan estas restos materiais ou textuais.				
B3.3. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	XHB3.3.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de duración, sucesión e simultaneidade.	100%	X	X	X
	XHB3.3.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	50%		X	X
B3.4. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía)	XHB3.4.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos	80%	X	X	X
B3.5. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	XHB3.5.1. Utiliza o vocabulario histórico e artístico imprescindible para cada época.	80%	X	X	X
B3.6. Comprender a significación histórica da etapa do Renacemento en Europa.	XHB3.6.1. Distingue modos de periodización histórica (Idade Moderna, Renacemento, Barroco, Absolutismo, etc.).	100%	X	X	X
B3.7. Relacionar o alcance da nova ollada dos humanistas, artistas e científicos do Renacemento con etapas anteriores e posteriores.	XHB3.7.1. Identifica trazos do Renacemento e do Humanismo na historia europea, a partir de fontes históricas de diversos tipos.	80%	X	X	X
B3.8. Coñecer a importancia da arte renacentista e barroca en Europa e en América.	XHB3.8.1. Coñece obras e legado de artistas, humanistas e científicos da época.	50%		X	X
B3.9. Coñecer a importancia dalgúns autores e obras destes séculos.	XHB3.9.1. Analiza obras, ou fragmentos delas, dalgúns autores desta época no seu contexto.	50%	X	X	X
B3.11. Analizar o reinado dos Reis Católicos como unha etapa de transición entre a Idade Media e a Idade Moderna.	XHB3.11.1. Comprende os conceptos de cambio e continuidade en relación co reinado dos Reis Católicos.	50%			
B3.12. Entender os procesos de conquista e colonización, e as súas consecuencias.	XHB3.12.1. Explica as causas que conduciron á descuberta de América para Europa, a súa conquista e a súa colonización.	50%	X	X	X
	XHB3.12.2. Coñece os principais feitos da expansión de Aragón e de Castela polo mundo.	40%	X	X	X
	XHB3.12.3. Sopesa interpretacións conflitivas sobre a conquista e a colonización de América.	30%	X		
B3.13. Coñecer trazos das políticas internas e as relacións exteriores dos séculos XVI e XVII en Europa.	XHB3.13.1. Analiza as relacións entre os reinos europeos que conducen a guerras como a dos “Trinta Anos”.	30%	X	X	X

4º ESO

Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo consec.	Procedementos de avaliación		
-------------------------	---------------------------	---------------------	-----------------------------	--	--

Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Grao mínimo consec.	OB	APA	PE
B1.1. Explicar as características do Antigo Réxime nos seus sentidos político, social e económico.	XHB1.1.1. Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.	50%	X	X	X
	XHB1.1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.	50%	X	X	X
B1.2. Coñecer o alcance da Ilustración como novo movemento cultural e social en Europa e en América.	XHB1.2.1. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgúnhas monarquías.	40%		X	X
B2.1. Comprender o alcance e as limitacións dos procesos revolucionarios dos séculos XVIII e XIX.	XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.	30%	X		
	XHB2.1.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os historiadores/historiadoras.	50%	X	X	X
B2.2. Identificar os principais feitos das revolucións liberais burguesas en Europa e América nos séculos XVIII e XIX.	XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras. XHB2.2.3. Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	70%		X	X
B3.1. Describir os feitos salientables da Revolución Industrial e o seu encadramento causal.	XHB3.1.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.	30%	X	X	X
B3.2. Analizar as vantaxes e os inconvenientes de ser un país pioneiro nos cambios.	XHB3.2.1. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	30%	X	X	
	XHB3.2.1. Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos	20%	X		
B3.4. Analizar a evolución dos cambios económicos en España e en Galicia, a raíz da industrialización parcial do país.	XHB3.4.1. Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.	30%	X		X
B3.3. Entender o concepto de progreso, e os sacrificios e os avances que leva consigo.	XHB3.3.1. Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	40%		X	X
B4.1. Identificar as potencias imperialistas e a repartición de poder económico e político no mundo no derradeiro cuarto do	XHB4.1.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	50%	X	X	X

século XIX e no principio do XX.	XHB4.1.2. Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.	20%	X		
B4.2. Establecer xerarquías causais (aspecto e escala temporal) da evolución do imperialismo	XHB4.2.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	60%	X	X	X
B4.3. Coñecer os principais acontecementos da Gran Guerra, as súas interconexións coa Revolución Rusa e as consecuencias dos tratados de Versalles.	XHB4.3.1. Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica da I Guerra Mundial.	60%	X	X	X
	XHB4.3.2. Analiza o novo mapa político de Europa.	50%	X	X	X
	XHB4.3.3. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e dende a dos aliados.	30%	X		
B4.4. Esquematizar a orixe, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución Rusa.	XHB4.4.1. Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade.	30%	X	X	
B5.1. Coñecer e comprender os acontecementos, os feitos e os procesos máis importantes do período de entreguerras, e a súa conexión co presente, e estudar a xerarquía causal nas explicacións históricas sobre esta época.	XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.	60%	X	X	
	XHB5.1.2. Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008.	50%	X	X	
	XHB5.1.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.	30%	X	X	
B5.2. Analizar as causas do auxe dos fascismos en Europa.	XHB5.2.1. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa.	70%	X	X	X
B5.3. Coñecer as tensións que levaron en España á proclamación da II República e ao estoupido da Guerra Civil.	XHB5.3.1. Explica as principais reformas durante a II República española e a reacción a elas.	70%		X	X
	XHB5.3.2. Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	70%		X	X
B6.1. Coñecer as causas da II Guerra Mundial.	XHB6.1.1. Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	100%	X	X	X
B6.2. Coñecer os principais feitos da II Guerra Mundial, diferenciar as escalas xeográficas nesta guerra (europea e mundial) e entender o concepto de guerra total.	XHB6.2.1. Sitúa nun mapa as fases do conflito.	80%		X	X
	XHB6.2.2. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	30%	X		
	XHB6.2.3. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	70%		X	X
B6.3. Entender o contexto en que se desenvolveu o Holocausto na guerra europea e as súas consecuencias.	XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	100%	X	X	X
B6.4. Comprender o concepto de Guerra Fría no contexto de despois de 1945, e as relacións entre os dous bloques, os EEUU e a URSS.	XHB6.4.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	70%		X	X
	XHB6.4.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	50%		X	X
B6.5. Organizar os feitos máis importantes da descolonización de posguerra no século XX e comprender os límites da descolonización e da	XHB6.5.1. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.	50%		X	X
	XHB6.5.2. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por	30%		X	X

independencia nun mundo desigual.	exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).				
B7.1. Entender os avances económicos dos réximes soviéticos e os perigos do seu illamento interno, así como os avances económicos do "Welfare State" en Europa.	XHB7.1.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "Welfare State" en Europa.	30%		X	
	XHB7.1.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	30%		X	X
B7.2. Comprender o concepto de crise económica e a súa repercusión mundial nun caso concreto.	XHB7.2.1. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	20%	X	X	
B7.3. Explicar as causas de que se establecera unha ditadura en España tras a Guerra Civil, e como foi evolucionando esa ditadura desde 1939 a 1975.	B7.3. Explicar as causas de que se establecera unha ditadura en España tras a Guerra Civil, e como foi evolucionando esa ditadura desde 1939 a 1975.	80%		X	X
	XHB7.3.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica.	20%	X		
B8.1. Interpretar procesos a medio prazo de cambios económicos, sociais e políticos a nivel mundial.	XHB8.1.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época.	30%	X	X	
	XHB8.1.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar.			X	
B8.2. Coñecer as causas e as consecuencias inmediatas do colapso da URSS e outros réximes socialistas.	XHB8.2.1. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.	40%		X	
B8.3. Coñecer os principais feitos que conduciron ao cambio político e social en España despois de 1975, e sopesar distintas interpretacións sobre ese proceso.	XHB8.3.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade.	20%	X	X	
	XHB8.3.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.	80%	X	X	X
	XHB8.3.3. Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	40%		X	
B8.4. Entender a evolución da construción da Unión Europea.	XHB8.4.1. Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	20%	X		X
B9.1. Definir a globalización e identificar algúns dos seus factores.	XHB9.1.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	30%	X	X	
	XHB9.1.2. Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	20%	X		
B9.3. Recoñecer o impacto destes cambios a nivel local, autonómico, estatal e global, prevendo posibles escenarios máis e menos desexables de cuestións discutir as novas realidades do espazo globalizado.	XHB9.3.1. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización.	20%		X	

B10.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	XHB10.1.1. Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgunhas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.	50%	X	X	
	XHB10.1.2. Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.	20%	X		
B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación.	XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	100%	X	X	X
	XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	60%		X	X
B10.3. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía).	XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográfico.	100%	X	X	X
B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado.	XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario.	80%	X	X	X

MÍNIMOS ESIXIBLES PRIMEIRO CURSO

- Distingue imaxes de satélite e mapas.
- Coñece diferentes técnicas de análise documental e o seu aproveitamento para o estudo do medio físico no que se desenvolve a vida cotiá.
- Recoñece a distribución das placas continentais, océanos e estados.
- Localiza en mapas lugares e espazos concretos.
- Elabora e interpreta gráficos e mapas topográficos e temáticos.
- Interpreta e manexa mapas de distintas características e escalas.
- Coñece as consecuencias dos movementos de rotación e translación da Terra.
- Coñece os conceptos de latitude e lonxitude e localiza lugares no mapa e na esfera conforme a eles.
- Recoñece os trazos físicos básicos (relevo, clima, vexetación, augas ...) dos medios naturais dos diferentes territorios do planeta.
- Diferencia os conceptos de tempo e clima.
- Identifica os efectos directos e indirectos, a curto e a longo prazo, da acción humana sobre o medio natural: deforestación, contaminación...
- Describe as grandes zonas climáticas do mundo e indica as causas da súa existencia.
- Ordena e representa graficamente mediante esquemas evolutivos e frisos cronolóxicos a evolución dalgún aspecto significativo da actividade humana ou das condicións materiais de vida e sinala algúns cambios destacados nesa evolución e distingue os períodos, unidades cronolóxicas e proporcións temporais como os milenios, eras ou séculos antes e despois de Cristo.
- Identifica e describe distintos tipos de fontes históricas.
- Sitúa cronoloxicamente as principais sociedades e etapas da evolución da humanidade anteriores á Idade Media.
- Comprende o proceso de hominización e a evolución cultural da humanidade ata a aparición da escritura.
- Analiza os cambios radicais que acompañan á Revolución Neolítica.
- Identifica os compoñentes básicos para a análise dunha cultura: organización social, sistema de parentesco, sistema simbólico, adaptación medioambiental e desenvolvemento técnico.
- Caracteriza e sitúa cronoloxicamente algúns dos grandes períodos da historia da arte como expoñente da evolución das sociedades humanas.
- Coñece os rasgos esenciais das primeiras civilizacións históricas e identifica os aspectos orixinais da civilización grega, así como as súas aportacións á civilización occidental.
- Coñece os trazos básicos da civilización romana e localízaa no tempo e no espazo.
- Distingue e sitúa no tempo e no espazo as culturas que se desenvolveron na Península Ibérica durante a Antigüidade e valora a trascendencia da romanización e a pervivencia do seu legado no noso país.
- Coñece o significado de termos xeográficos, históricos e artísticos e emprégao axeitadamente.
- Obtén información relevante a partir de diferentes tipos de documentos (textos, mapas, gráficos ...) e distingue os datos obxectivos das interpretacións.

- Valora e respecta o patrimonio histórico-artístico da humanidade.

MÍNIMOS ESIXIBLES SEGUNDO CURSO

- Interpreta e manexa planos e mapas de distintas características e escalas.
- Enuncia as posibles utilidades dun mapa ou plano.
- Localiza nun mapa as principais unidades do relevo de Galicia e de España.
- Localiza nun mapa os grandes conxuntos ou espazos bioclimáticos de España e de Galicia.
- Toma conciencia da situación de degradación do medio ambiente como resultado da acción humana.
- Distingue e localiza nun mapa as paisaxes de España e de Galicia.
- Identifica os espazos protexidos de Galicia.
- Coñece os modelos básicos de crecemento demográfico e a desigual distribución da poboación no mundo.
- Comprende os conceptos de natalidade, mortalidade e crecemento vexetativo.
- Analiza os movementos migratorios e comprende as súas consecuencias.
- Elabora e interpreta pirámides de poboación.
- Elabora e interpreta mapas e gráficos referidos á feitos demográficos.
- Coñece a dinámica da poboación actual.
- Explica as características da poboación europea.
- Identifica os trazos máis característicos da poboación española e galega.
- Respecta a diversidade cultural, lingüística e relixiosa do mundo.
- Amosa sensibilidade polos problemas do mundo actual, implicándose nas súas posibles solucións.
- Comprende a orixe e evolución das cidades como resposta ás necesidades sociais.
- Identifica os distintos sectores e funcións do espazo urbano.
- Analiza os principais problemas urbanos.
- Le e interpreta planos urbanos.
- Comprende a transcendencia da ruptura da unidade do mundo mediterráneo e a configuración de tres modelos de civilización distintos: Bizancio, o Islam e a Cristiandade latina.
- Identifica e describe os aspectos socioeconómicos, políticos e ideolóxicos da Europa feudal e a súa evolución ata a aparición do Estado moderno.
- Caracteriza e sitúa cronoloxicamente os distintos estilos artísticos que se localizan na Idade Media.
- Distingue e sitúa no tempo e no espazo as diversas unidades políticas que se sucederon ou coexistiron na Península Ibérica durante a Idade Media, analizando os seus aspectos comúns e as súas peculiaridades.
- Percibe a transcendencia dos aspectos culturais da Idade Media e a súa contribución á riqueza do noso patrimonio histórico-artístico.
- Identifica e describe distintos tipos de fontes históricas.
- Obtén información relevante a partir de diferentes tipos de documentos (textos, gráficos, mapas ...) e distingue os datos obxectivos das interpretacións.
- Coñece o significado de termos xeográficos, históricos e artísticos e emprégao axeitadamente.
- Realiza, individualmente ou en grupo, algún pequeno traballo de investigación sobre algún feito de interese histórico ou xeográfico da contorna.

MÍNIMOS ESIXIBLES TERCEIRO CURSO

- Interpreta e manexa planos e mapas de distintas características e escalas.
- Enuncia as posibles utilidades dun mapa ou plano.
- Localiza nun mapa as comunidades autónomas españolas, coas súas respectivas capitais.
- Localiza nun mapa os países integrantes da Unión Europea.
- Coñece a organización político-administrativa e territorial galega e española.
- Coñece as principais institucións da Unión Europea e a súa función.
- Analiza a situación de Galicia en Europa.
- Diferencia monarquía e república, ditadura e democracia, estado unitario e estado federal, nación e estado.
- Identifica os factores condicionantes e os elementos da paisaxe agraria.
- Caracteriza e localiza os distintos espazos agrarios.
- Describe a paisaxe agraria galega.
- Coñece os principais problemas da agricultura e a pesca en Galicia, España e o mundo.
- Explica que é unha materia prima e unha fonte de enerxía.
- Diferencia as distintas fontes de enerxía.
- Localiza nun mapamundi os principais produtores de materias primas e fontes de enerxía.
- Cita os principais tipos de industrias e os factores de localización industrial.
- Coñece os principais problemas da industria.
- Identifica as principais actividades terciarias.
- Coñece os factores de localización e a distribución das actividades terciarias e o seu papel na xerarquización do espazo en Galicia, en España e no mundo.
- Valora o impacto medioambiental das actividades terciarias.
- Coñece os grandes ámbitos culturais, xeopolíticos e económicos do planeta e localízaos nun mapa.
- Analiza as relacións económicas entre os países do mundo, xeradas pola produción e o consumo de bens.
- Rexeita as inxustizas que se poden derivar das desigualdades na propiedade económica entre distintas persoas e pobos.
- Le, interpreta e elabora gráficos e diagramas de distinto tipo a partir de táboas e cadros estatísticos.
- Elabora mapas físicos, políticos e temáticos sinxelos.
- Realiza, individualmente ou en grupo, algún traballo de investigación sobre algún feito local de interese xeográfico.
- Coñece as causas e consecuencias dos grandes descubrimentos xeográficos.
- Localiza nos mapas as principais viaxes de descubrimento e as colonizacións, así como as culturas precolombinas.
- Identifica os rasgos característicos das monarquías autoritarias e coñece os seus principais representantes.
- Distingue os principais momentos na formación e evolución do Estado moderno e destaca os feitos máis relevantes da monarquía hispánica.

- Analiza os cambios de mentalidade que caracterizan a Modernidade e, en concreto, describe os trazos básicos do Renacemento e a Reforma.
- Coñece as causas e manifestacións da decadencia do século XVII.
- Analiza e comenta as obras máis importantes do Renacemento e do Barroco.
- Identifica e describe distintos tipos e fontes históricas.
- Coñece o significado de termos xeográficos, históricos e artísticos e emprégao axeitadamente.
- Obtén información relevante a partir de diferentes tipos de documentos (textos, gráficos, mapas ...) e distingue os datos obxectivos das interpretacións.
- Participa en debates e discusións sobre temas de actualidade.
- Realiza, individualmente ou en grupo, algún pequeno traballo de investigación sobre algún feito de interese histórico ou xeográfico da contorna.

MÍNIMOS ESIXIBLES CUARTO CURSO

- Caracteriza o Antigo Réxime no aspecto social, económico e político.
- Enumera as transformacións do século XVIII, incidindo nas propias do reformismo borbónico en España e América.
- Explica os trazos fundamentais do paso da sociedade tradicional á sociedade liberal e define os rasgos básicos do sistema liberal.
- Analiza os cambios que conducen á crise do Antigo Réxime e ás revolucións liberais, así como a súa repercusión en España.
- Comprende conceptos como nación, Estado, país, democracia, sistema parlamentario, dereitos individuais, sufraxio universal e constitución.
- Coñece de forma sinxela as distintas fases políticas da España do século XIX.
- Fai exercicios de localización mediante a elaboración de mapas históricos e xeográficos.
- Comprende as transformacións socioeconómicas que acompañan á Revolución Industrial.
- Comprende os conceptos de: economía de subsistencia, economía de mercado, oferta e demanda, sociedade por accións, etc.
- Analiza textos, mapas, prensa, gráficos, pintura, caricatura, etc., como medio de estudo e coñecemento dun contexto histórico determinado.
- Analiza as causas do colonialismo europeo do século XIX e valora as súas consecuencias.
- Identifica e localiza xeográficamente os principais imperios coloniais do século XIX.
- Coñece as causas, desenvolvemento e consecuencias da 1ª Guerra Mundial.
- Coñece os feitos máis relevantes da Europa de Entreguerras (por exemplo o crack do 29, a Sociedade de Nacións, ...).
- Identifica os trazos característicos das ideoloxías fascistas.
- Analiza e valora criticamente as causas e consecuencias da 2ª Guerra Mundial.
- Analiza a situación española a comezos do século XX, comparándoa coa do resto de Europa.
- Coñece as causas, desenvolvemento e consecuencias da Guerra Civil española.
- Sitúa cronolóxicamente a Guerra Fría e aplica este coñecemento á comprensión dalgúns dos problemas internacionais máis destacados da actualidade.
- Describe as principais transformacións (sociais, económicas, demográficas, políticas e ideolóxicas) experimentadas pola sociedade española durante a dictadura franquista.
- Identifica e descubre os diferentes procesos de descolonización producidos con posterioridade á Segunda Guerra Mundial.
- Coñece as diferentes crises políticas e conflitos bélicos que tiveron lugar no mundo durante o período da coexistencia pacífica.

- Coñece o proceso de construción da unidade europea, comprendendo a súa trascendencia e a participación de España neste proceso.
- Analiza o proceso de transición democrática en España, situando nel a Constitución de 1978, destacando a súa proxección na vida pública e na articulación territorial do Estado.
- Valora os principios e as institucións básicas dos sistemas democráticos e recoñéceos na vixente Constitución Española.
- Identifica e diferencia as principais tendencias artísticas dos séculos XIX e XX.
- Analiza e comenta obras artísticas, encadrándoas no movemento correspondente.
- Elabora eixes cronolóxicos, resumos, esquemas, informes, mapas temáticos e gráficos.
- Obtén información explícita e implícita de distintas fontes, en especial dos medios de comunicación, trátala de maneira autónoma e crítica e comunícaa ós demais de xeito organizado e intelixible.
- Realiza un pequeno traballo de investigación de carácter descriptivo sobre algún feito ou tema local que implique o emprego de técnicas de obtención, procesamento e comunicación da información.
- Coñece o significado de termos históricos e artísticos e emprégao axeitadamente.
- Identifica, describe e clasifica distintos tipos de fontes históricas.
- Valora e respecta o patrimonio histórico-artístico.

METODOLOXÍA

Para acadar os obxectivos propostos a primeira condición é a de dinamizar a aprendizaxe: a clase debe ser activa.

En primeiro lugar debe ser activa porque así o require unha aprendizaxe significativa, crítica, que implique a reflexión, e, en segundo lugar, porque a pasividade desmotiva.

Como quera que toda actividade intelectual para ser fructífera require unha disposición positiva, unha actitude aberta por parte do alumnado, a motivación ocupa un lugar importante. O logro da necesaria motivación procurarase tanto a través dunha selección e presentación adecuada dos contidos, como dun desenvolvemento atractivo e estimulante da propia acción educativa.

Por outra banda, a toma de conciencia do alumnado do seu propio progreso paulatino na adquisición de habilidades e destrezas servirá como reforzo motivacional.

Dado que o punto de partida en todo proceso de ensinanza-aprendizaxe debe ser a constatación das nocións que o alumnado ten sobre o tema a tratar, o profesor/ra con cada unidade fará unhas preguntas sobre a mesma, para saber de onde temos que partir e promover a participación do alumnado.

Partindo sempre do nivel dos alumnos/as, o profesor/a fará unha primeira aproximación ó tema, tratando tanto de interesar ó alumnado nel como de establecer as coordenadas básicas dunha visión global do mesmo. Esta acción involucra tamén ós alumnos e alumnas de xeito activo a través de interpelacións, respostas, valoracións, etc., sobre o tema en cuestión. Procurarase explicar de maneira clara e concisa os conceptos fundamentais para facilitar a aprendizaxe por parte do alumnado. Estas

explicacións irán acompañadas de esquemas no encerado, de recursos dixitais, presentacións e vídeos, segundo proceda.

Unha vez aclarados os conceptos e establecido o interese e sentido global do tema, os alumnos/as realizarán as actividades e traballos complementarios de aplicación e indagación que lles permitan asimilar os novos conceptos e procedementos e, en definitiva, aplicar o que aprenden á comprensión da realidade circundante. Traballaranse procedementos de lectura comprensiva, síntese, selección de contidos e imaxes e exposición oral dos temas. Os traballos en grupo e a súa posta en común servirán para fomentar a cooperación e o respecto no alumnado. As actividades propostas serán corrixidas na clase cando todos as teñan rematado. Se non dese tempo a realizar todas as tarefas na aula terán que rematalas na casa.

Así pois, o profesor desenvolverá diferentes estratexias que contemplan a diversidade do alumnado e as súas características individuais, combinando basicamente as estratexias expositivas coas de indagación, sempre na procura de conseguir unha aprendizaxe significativa.

O cambio de escenario a un **ensino non presencial** obrigará a un cambio na metodoloxía mediante a utilización de medios telemáticos.

Cunha periodicidade semanal enviaránselle ao alumnado unha serie de tarefas a realizar, preferentemente a través da aula virtual do centro. Ditas tarefas terían distinto grao de dificultade a fin de poder atender á diversidade do alumnado. Para facilitar a súa realización estas actividades irían acompañadas de recursos dixitais, vídeos ou apuntamentos, segundo proceda. Poderase nalgún caso enviar individualmente as tarefas á dirección do correo electrónico facilitada por cada alumno /a. A corrección das tarefas realizarase na aula virtual ou a través do mail do alumno /a.

Realizaranse sesións virtuais semanais nas que o profesor /a fará unha primeira aproximación ao tema, aclarando os conceptos fundamentais do mesmo e explicará a metodoloxía de traballo. Noutras ocasións estas sesións servirán para reforzar os puntos débiles do proceso de ensinanza-aprendizaxe.

Manterase un contacto permanente coa titora de cada grupo para darlle a coñecer a evolución académica do alumnado así como para intentar que o impacto emocional que unha nova situación de confinamento puidera provocar nel sexa o menor posible. Igualmente, calquera problema que puidera xurdir cun alumno ou alumna canalizarase a través da súa titora.

No suposto en que parte dunha aula estivera confinada seguiríase unha metodoloxía semellante: tarefas na aula virtual do centro e reforzo a través de videoconferencias.

ACTIVIDADES

Dentro de cada unidade as actividades teñen un peso específico, tanto cualitativamente como polos obxectivos que se pretenden acadar con elas.

Non podía ser doutro xeito dentro dunha metodoloxía activa para conseguir aprendizaxes significativas, a partir da propia experiencia, mediante a construción persoal dos coñecementos.

As actividades a desenvolver agrúpámolas da seguinte forma:

Actividades de motivación e exploración dos coñecementos propios: para presentar e interesar.

Actividades de comprensión e asimilación: para adquirir competencias básicas, coñecer conceptos novos, traballar procedementos e fomentar actitudes.

Actividades de reforzo: propostas polo profesor/a para aqueles alumnos que presenten resultados incorrectos. Son actividades consideradas de recuperación.

Actividades de ampliación: pensadas para aqueles alumnos/as que levan correctamente a marcha do curso. Presentan un maior grao de dificultade e consisten na formulación de problemas para reflexionar, empregando os coñecementos adquiridos, e na realización de pequenos traballos de investigación.

Actividades complementarias: refírense a outras actividades extraescolares como saídas á zona da contorna e visitas propostas polo profesor/a ó longo do curso, segundo as posibilidades do centro e que serán amplamente recollidas na memoria de final de curso.

Debido ao reducido número de alumnos en Educación Secundaria do centro, as saídas programaranse sempre para todo o alumnado.

Este curso académico e dada a situación de pandemia na que nos atopamos e os protocolos establecidos pola Consellería de Educación para o seu control este departamento non ten programada ningunha actividade extraescolar. De mellorar a situación epidemiolóxica no futuro ou haber cambios nos protocolos establecidos poderase planificar algunha visita.

MATERIAIS E RECURSOS

Como apoio para traballar utilizaremos respectivamente en 1º, 2º e 3º cursos o libro de texto de Xeografía e Historia da editorial Santillana, e en 4º curso o texto de Historia de Baía Edicións. A Nosa Terra.

Empregaranse tamén libros de consulta accesibles ó nivel dos alumnos/as para que poidan realizar os seus traballos de investigación; os recursos que proporciona a internet; os textos históricos, gráficos e estatísticas, mapas e ilustracións constitúen unha aportación importante para o traballo do alumnado; atlas históricos e xeográficos; información periodística, impresa ou non; diapositivas, vídeos e calquera outro material que poida aportar o profesor/a como láminas, fotocopias, etc.

Sempre que sexa posible a experiencia directa debe ser utilizada como recurso.

No caso dun proceso de **ensino non presencial** empregaríase a aula virtual do centro; o libro de texto; as fichas de tarefas; o ordenador, o teléfono móbil ou semellante para acceder á aula virtual ou ao correo electrónico; todo tipo de recursos dixiais; vídeos; a plataforma Cisco Webex ou similar para conectarse ás sesións telemáticas ás cales se pode acceder a través do computador ou do teléfono móbil.

AVALIACIÓN

A avaliación será do conxunto das actividades realizadas polo alumnado, tanto en forma individual como en equipo, que teñen como obxectivo básico a adquisición das competencias básicas, de novos conceptos, procedementos e actitudes.

O sistema de avaliación estará en consonancia cos cambios na metodoloxía.

Os alumnos/as deben ter un papel importante no proceso avaliador porque coa súa participación poden percibir os avances da súa aprendizaxe e deixarán de considerar a cualificación como un premio ou unha sanción.

O proceso de avaliación será o seguinte:

- 1) **Avaliación inicial ou diagnóstica**, co fin de comprobar os coñecementos previos do alumnado e que será realizada nos primeiros días do curso. Dita avaliación consistirá na realización dunha proba escrita con preguntas breves, mapas, gráficos, etc., que nos permitirá coñecer o punto de partida do proceso de ensinanza-aprendizaxe, así como detectar aqueles alumnos que deben recibir un reforzo na aula.
- 2) **Avaliación formativa ou do proceso**, na que se trata de valorar todo o proceso de aprendizaxe (o traballo cotián), co obxecto de proporcionar a axuda pedagóxica máis axeitada en cada momento.
- 3) **Avaliación sumativa ou global**, que nos permite medir os resultados da aprendizaxe e cerciorarse de si acadaron os obxectivos programados.

. Realizaranse as correspondentes probas de recuperación da materia de cada unha das avaliacións, mediante unha proba escrita.

. Para superar a materia será necesario aprobar as tres avaliacións.

. Na convocatoria extraordinaria de xuño a avaliación realizarase a través dunha proba escrita na que a cualificación non poderá ser inferior a 4,5 puntos para superar a materia.

Procedementos e instrumentos de avaliación e criterios de cualificación

- A observación sistemática (OB) do traballo do alumnado na aula mediante o diario de clase do profesor/a. Este concepto representará o **15 %** da cualificación final.
- Probas específicas (PE) orais e escritas, confeccionadas de modo que respondan á metodoloxía empregada no proceso de ensinanza-aprendizaxe e que estean de acordo coas competencias e capacidades que se desexan avaliar. En cada curso realizaremos unha proba escrita de cada unha das unidades didácticas, proxectos ou temas.

Nas probas parciais da materia deberase obter unha cualificación mínima de 3,5 puntos para a realización da media aritmética.

Non se repetirá o exame a un alumno / alumna que falte o mesmo día sinalado sen unha causa debidamente acreditada mediante unha xustificación.

Ditas probas representarán o **70 %** da cualificación final. Nas probas escritas presentaranse ao alumnado:

- Textos, mapas xeográficos, mapas históricos, planos, gráficas e imaxes para analizar e comentar.
 - Conceptos para definir.
 - Afirmacións para recoñecer a súa veracidade ou falsidade e corrixir as falsas.
 - Ordenar cronoloxicamente feitos históricos.
 - Feitos e conceptos para relacionar correctamente.
 - Propostas para seleccionar a correcta.
 - Preguntas para responder a partir da información do libro de texto e outros medios utilizados.
- A análise das producións do alumnado (APA): os traballos do alumnado realizados individualmente ou en grupo.

No primeiro caso, o caderno de traballo de cada alumno/a para valorar o esforzo, progreso, constancia, orde, limpeza, etc.. No segundo, o grao de participación e colaboración de cada un dos membros do grupo, a realización e presentación de traballos, etc. Estes aspectos representarán o **15 %** da cualificación final.

Para avaliar as producións do alumnado poderanse utilizar as rúbricas.

Así mesmo, o esforzo, o interese, o bo comportamento, a participación e o espírito de colaboración do alumnado serán valorados positivamente. Do mesmo xeito, toda actitude negativa como pode ser o mal comportamento, a falta de interese, a pasividade, a non presentación dun traballo nos prazos indicados ou copiar nun exame, afectará a cualificación final do alumnado negativamente.

- A autoavaliación por parte do propio alumnado, mediante a realización de entrevistas individuais ou en grupo nas que autovalore o seu traballo.
- A avaliación por parte do alumnado de todo o proceso de ensinanza-aprendizaxe mediante enquisas ou cuestionarios.

PROCEDEMENTOS	INSTRUMENTOS
Probas específicas	Abertas
Análise das producións do alumnado	Caderno do alumnado Elaboración e exposición de traballos
Observación sistemática	Diario de clase do profesor Lista de control para as actividades mandadas para casa

PROBAS ESPECÍFICAS	ANÁLISE PRODUCCIÓN ALUMNADO	OBSERVACIÓN SISTEMÁTICA
70%	15%	15%

O cambio de escenario a un proceso de **ensino-aprendizaxe non presencial** conlevaría cambios no sistema de avaliación do alumnado:

- A análise das producións do alumnado (APA): entrega de tarefas individuais ou de grupo. No primeiro caso para valorar non só a asimilación dos novos contidos e a adquisición das competencias clave senón tamén o esforzo, progreso, constancia, orde, limpeza na súa realización e a puntualidade na súa entrega. No segundo, o grao e participación e colaboración de cada un dos membros do grupo e a orde e a claridade na presentación dos traballos. Este aspecto representará o **70%** da cualificación final.
- Probas específicas (PE): realización de probas escritas confeccionadas de modo que repondan á metodoloxía empregada no proceso de ensino-aprendizaxe non presencial e que estean de acordo coas competencias e capacidades que se desexan avaliar. Ditas probas representarán o **15%** da cualificación final.
- A participación en todas as actividades propostas tales como a asistencia ás sesións virtuais semanais e a participación nas mesmas amosando interese e consultando as súas dúbidas tanto en ditas sesións como a través doutros medios telemáticos e a entrega das tarefas realizadas por parte do alumnado serán valoradas positivamente, computando un **15%** na cualificación final. Do mesmo xeito, toda actitude negativa como a non asistencia ás sesións virtuais, o mal

comportamento nas mesmas, a falta de interese ou non entregar algunha das tarefas propostas afectará a cualificación final do alumnado negativamente.

Como instrumentos de avaliación utilizaranse as listaxes de tarefas, ponderándose as mesmas sobre a base dunha escala do 1 ao 10; diario de anotacións de participación nas diversas actividades propostas e listaxes de asistencia ás sesións virtuais.

PROCEDEMENTOS	INSTRUMENTOS
Probas específicas	Abertas
Análise das producións do alumnado	Listaxes de tarefas Diario de anotacións de participación nas diversas actividades propostas
Asistencia e participación nas sesións virtuais	Diario de clase do profesor Lista de control de asistencia ás sesións virtuais

ANÁLISE PRODUCCIÓN DO ALUMNADO	PROBAS ESPECÍFICAS	PARTICIPACIÓN NAS ACTIVIDADES PROPOSTAS
70%	15%	15%

Exemplo de rúbrica para avaliar a exposición oral de traballos:

	EXCELENTE	MOI AVANZADO	SATISFACTORIO	BÁSICO	ESCASO
PRESENTACIÓN	O alumno preséntase de xeito formal e dá a coñecer o tema da presentación e o obxectivo que pretende.	O alumno preséntase de forma rápida e dá a coñecer o tema da presentación e o obxectivo que pretende.	O alumno preséntase de forma rápida e comeza a súa exposición sen mencionar o tema do que trata.	O alumno preséntase sen dicir o seu nome e menciona o tema de forma moi xeral.	Empeza a súa exposición sen facer unha presentación inicial.
EXPRESIÓN ORAL	Utiliza un vocabulario adecuado e a exposición é coherente.	O vocabulario é adecuado e a exposición é clara.	Fáltalle vocabulario e ten algún problema para expresar correctamente as súas ideas.	Manexa un vocabulario moi básico e ten problemas para transmitir con claridade as súas ideas.	Ten un vocabulario moi básico e non logra transmitir con claridade as súas ideas.
VOLUME DE VOZ	O seu volume de voz é adecuado, suficientemente alto como para ser escoitado desde todas as partes da aula, sen ter que berrar.	O seu volume de voz é adecuado e alto para ser escoitado por todos, aínda que, ás veces, cando dubida, baixa o volume.	Non é escoitado por toda a aula cando fala en voz alta, agás se se sente moi seguro e aumenta o seu volume de voz por uns segundos.	O seu volume de voz é medio e ten dificultades para ser escoitado por todos na aula.	O seu volume de voz é moi baixo como para ser escoitado por todos na aula.
EXPRESIVIDADE	As súas expresións faciais e a súa linguaxe corporal xeran un forte interese e entusiasmo sobre o tema nos outros.	Expresións faciais e linguaxe corporal que xeran en moitas ocasións interese e entusiasmo, aínda que algunhas veces se perde e non presenta toda a información.	Expresións faciais e linguaxe corporal que xeran nalgunhas ocasións interese e entusiasmo, aínda que moitas veces se perde e non presenta toda a información.	As súas expresións faciais e a súa linguaxe corporal mostran unha actitude pasiva e non xeran moito interese, pero algunhas veces, cando fala de algo que lle gusta moito, é capaz de mostrar algo de entusiasmo.	Moi pouco uso de expresións faciais ou linguaxe corporal. Non xera interese na forma de falar.
INCLUSIÓN DOS ASPECTOS RELEVANTES	Expón claramente o traballo e achega referencias aos coñecementos traballados.	Expón claramente o traballo, pero non relaciona toda a exposición cos coñecementos traballados.	Expón claramente o traballo, pero non o relaciona cos coñecementos traballados.	Ten dificultade para expoñer o traballo porque non entende os coñecementos traballados.	Non expón o traballo nin coñece os conceptos traballados necesarios para a súa realización.
EXPLICACIÓN DO PLAN DE TRABAJO	Explica cada paso con detalle, con lóxica e cronoloxicamente na orde na que o realizou.	Explica todos os pasos claramente, pero leouse un pouco coa orde.	Explica todos os pasos claramente, pero leouse na orde e foi necesario reorganizalo a través de preguntas.	Presenta dificultade á hora de diferenciar os pasos que deu e necesita axuda para explicalos con claridade.	Non identifica os pasos que deu nin é capaz de reconducir o discurso de forma guiada.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

O alumnado é diverso en canto ao seu nivel de desenvolvemento, capacidades, intereses e motivacións; en consecuencia, os ritmos de aprendizaxe son tamén diversos. Esta realidade deberá ser obxecto de atención por parte do profesorado e deberá ter o seu reflexo nos materiais de ensinanza e na metodoloxía.

O profesorado en cada aula deberá diagnosticar situacións de diversidade e buscar alternativas tanto de reforzo como de ampliación que traten de compensar as desigualdades aceptando a diversidade propia de cada grupo.

Segundo as circunstancias, poderase adaptar o material didáctico utilizado, propoñer distintas actividades de aprendizaxe, máis sinxelas para o alumnado con dificultades e máis complexas para o alumnado máis avanzado, acelerar ou desacelerar o ritmo de introdución de novos contidos, dar prioridade a uns bloques de contidos sobre outros, afondar ou ampliar, agrupar o alumnado para o traballo na aula co fin de posibilitar a súa inserción afectiva e efectiva para o desenvolvemento das tarefas de aprendizaxe. O reforzo educativo realizarase, en xeral, dentro da aula pero, se fose necesario, poderase utilizar algún recreo para axudar ao alumnado que teña algunha necesidade.

Concretando, no presente curso académico un alumno de 3º de ESO está diagnosticado de TDH. Neste caso seguiranse as pautas de actuación recollidas a tal efecto no informe psicopedagóxico.

En 4º curso un alumno presenta TEL que se manifesta na área expresiva e principalmente no campo da escritura. Neste caso adoptaranse medidas como respetar o ritmo de expresión escrita do alumno e valorar especialmente a oralidade.

En 2º de ESO unha alumna ven recibindo medidas de reforzo educativo dende os primeiros cursos de Educación Primaria polo que se seguirá aplicando esta medida prestándolle unha atención máis individualizada e recibindo o apoio da profesora de PT nunha das tres sesións semanais.

Naturalmente en todos os casos estas medidas de atención individualizada deberán ir unidas a un traballo e esforzo continuado por parte do alumnado.

PLAN DE RECUPERACIÓN DE PENDENTES

Para facilitarlle ao alumnado a recuperación da materia pendente establecemos un plan no que os alumnos e alumnas que teñan a materia de Xeografía e Historia pendente de cursos anteriores realizarán en cada trimestre unha serie de actividades que deberán entregar ao profesor ou profesora correspondente nun prazo determinado.

Así mesmo, realizaranse probas parciais da materia, como mínimo unha por trimestre. As actividades, xunto coa proba trimestral serán os instrumentos para a avaliación. As primeiras suporán o **40 %** da nota e a proba o **60 %**. Caso de non recuperar a materia coa realización destas actividades e probas parciais o alumnado deberá presentarse ás convocatorias oficiais de probas de recuperación que terán lugar nos meses de maio e xuño.

PLAN LECTOR

A importancia da lectura é multidimensional. Por unha banda, é unha actividade instrumental, práctica, que permite comprender, analizar e utilizar textos escritos para obter información, desenvolver coñecementos, mellorar e ampliar vocabulario, e escribir con maior corrección sintáctica e ortográfica. Por outra, é unha actividade que proporciona pracer e contribúe ao enriquecemento persoal e á socialización, xa que exercita as capacidades de reflexionar, razoar, valorar, argumentar, crear opinión e criticar; tamén desenvolve a atención, a imaxinación e a creatividade; impulsa o gusto por coñecer e acceder a outras aprendizaxes; axuda a descubrir os propios gustos e sentimentos; facilita a comunicación cos demais, e fomenta o ocio creativo.

O profesorado de Xeografía e Historia contribuirá ao plan de fomento da lectura programado polo centro a través dun plan lector básico e un plan de biblioteca, que pretenden conseguir os seguintes obxectivos:

- Promover o interese e o gusto do alumnado pola lectura, tanto dentro da xornada escolar coma no tempo de ocio, de forma que a lectura forma parte da actividade cotiá e se converta nun hábito.
- Incrementar a competencia lectora e desenvolver outras competencias instrumentais a través da lectura, como a ampliación de vocabulario e a capacidade de expresión oral e escrita.
- Conseguir un maior enriquecemento persoal e o desenvolvemento da socialización, exercitando a reflexión, a valoración crítica, a argumentación, a capacidade de argumentación, etc.
- Fomentar o uso da biblioteca como fonte de coñecemento, de aprendizaxe e de gozo persoal, a través da consulta e da lectura de libros ou de artigos científicos e divulgativos.

O plan lector básico concrétese, para cada unidade didáctica, na lectura dun texto inicial e dun ou dous textos complementarios; componse dunha selección de textos divulgativos especialmente adecuados para determinados contidos do curso.

- A lectura inicial encóntrase no propio libro de texto, ao principio de cada unidade didáctica. Pretende ser un texto ameno e motivador que esperte o interese do alumnado polos contidos que

vai aprender e que permita ao profesorado avaliar a competencia lectora e os coñecementos previos dos estudantes.

- As lecturas complementarias figuran en cada unha das unidades, como recurso fotocopiado, e son fragmentos seleccionados de textos, que amplían ou completan as informacións de contido curricular.
- A selección de textos divulgativos con lecturas moi axeitadas para o alumnado de Secundaria. En 2º, 3º e 4º cursos farase fincapé na lectura e análise de textos históricos.

O plan de biblioteca propónse fomentar o uso da biblioteca entre o alumnado. Con este fin:

- Recoméndanse libros ou lecturas de carácter divulgativo.

A metodoloxía da lectura farase de dúas maneiras:

- Lectura polo profesor, en voz alta.
- Lectura individual ou en voz alta polo alumnado.

En calquera dos dous casos, débese fomentar a lectura comprensiva e a busca do significado das palabras descoñecidas, espertar o interese do alumnado e motivalo para afondar no tema e para escribir os seus propios textos.

En canto a avaliación da lectura, combinarase a estratexia de incorporar os contidos das lecturas ás sesións de aprendizaxe na aula, conversando sobre elas, como motivación inicial, ou no transcurso das clases coa realización, polo alumnado, dunha ficha de lectura.

PLAN TIC

A revolución tecnolóxica está provocando cambios sociais tan intensos como rápidos. Educar para a sociedade da información, a sociedade na que se desenvolve a vida dos alumnos, é, por iso, unha responsabilidade ineludible que temos todos os educadores.

As novas tecnoloxías deben formar parte dun proxecto educativo actual. Por unha parte, a aparición de internet supuxo unha revolución na forma de buscar e tratar a información, ata o punto de que se converteu na principal fonte de información para case todos; por iso, cómpre ensinar ao alumnado a manexar internet e a aproveitar as posibilidades que ofrece para a nosa materia. Pero ademais as novas tecnoloxías abren novos camiños para o traballo na aula, que poden resultar motivadores para os alumnos e efectivos dende o punto de vista didáctico.

- Dentro de cada tema dos libros de texto inclúense numerosas actividades con internet, de diverso tipo:
 - Nas actividades “Busca fóra do texto” o alumnado procurará información en fontes externas ao propio libro de texto, na súa maioría a través de internet.
 - Na sección “Practica as túas competencias” o alumnado investigará unha temática concreta extraendo información de distintas páxinas web; noutros casos, traballará a fondo unha páxina web, interesante pola súa relevancia e utilidade cara ao currículo.
 - O alumnado realizará actividades interactivas.

- Os recursos multimedia permitirán facer presentacións audiovisuais para cada tema, con animacións, videos, imaxes, esquemas, textos e actividades, que farán máis rica e interesante a exposición do profesor.

ELEMENTOS TRANSVERSAIS

Seguindo o Decreto 86/2015 do 25 de xuño este departamento traballará a través dos estándares de cada materia a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e da comunicación, o emprendemento e a educación cívica e constitucional como xa quedou reflectido ao falar das competencias clave, do uso das TICs, do proxecto lector, etc... noutros puntos desta programación.

AVALIACIÓN DO PROCESO DE ENSINO E DA PRÁCTICA DOCENTE

Indicadores de logro do proceso de ensino

1. O nivel de dificultade foi axeitado ás características do alumnado.	1	2	3	4
2. Conseguiuse a participación de todo o alumnado.				
3. Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado.				
4. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
5. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.				
6. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.				
7. Mantívose un contacto periódico coas familias por parte do profesorado.				

Indicadores de logro da práctica docente

1. Como norma xeral , fanse explicacións xerais para todo o alumnado	1	2	3	4
2. Ofrécese a cada alumno / a as explicacións individualizadas que precisa.				
3. Combínase o traballo individual e en equipo.				
4. Poténcianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.				
5. Incorporáanse as TIC aos procesos de ensino-aprendizaxe.				
6. Ofrécese ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.				
7. Analízanse e coméntase co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección da corrección das probas, traballos, etc.				

AVALIACIÓN DA PROPIA PROGRAMACIÓN

Unha vez finalizado o curso, a programación do departamento de Xeografía e Historia será avaliada conforme aos criterios que indicamos a continuación:

- Se os contidos de cada un dos niveis foron apropiadamente cumprimentados e o grao de adquisición das competencias básicas.
- Valoraranse os motivos dos posibles fallos de cumprimentación.
- Se os obxectivos formulados para cada nivel foron atinxidos ou, cando menos, os obxectivos mínimos.
- Valoraranse os motivos que existan acerca dos fallos para a consecución destes obxectivos.
- Se foi ou non cumprimentada a temporalización que se estableceu.
- Valorarase a metodoloxía utilizada, se foi ou non a adecuada.
- Valoraranse os libros de texto empregados, se se adecúan ou non aos obxectivos.
- Valorarase a cumprimentación das competencias básicas.
- Valorarase a significación dos recursos didácticos empregados na consecución dos obxectivos finais.
- Valorarase a repercusión das actividades do proxecto lector na actitude do alumnado.